

MLADIKA 10

MLADIKA

IZHAJA DESETKRAT V LETU

1976 LETO XX. ŠTEV. 10

Poštšina plačana v gotovini -
Skupina III/70

K A Z A L O

Božič 1976	149
Vladimir Kos: Malo prej, malo pred Božičem	149
Milena Merlak: Nocoj je Sveti večer	149
Igor Benčina: Pričakovanje trn: Milena Merlak - ali lok med dvema skrajnostima	150
Alojz Rebula:	152
Italijanski dan	154
Na potresnem področju - razgovor z dr. D. Štoko	156
Milena Merlak:	156
Veselo slovo	157
Nada: Moj Božič	158
Martin Jevnikar: Slovenski časopisi po svetu (Ave Maria)	159
Industrijska prosta cona in mi	160
Slovenski poldnevnik	161
Antena	162
Ivo Jevnikar: Drobci iz manjšinskega sveta	163
Ljubka Šorli: Teče Soča	165
Zora Tavčar: Uspeh slo- venskega umetnika v Verdiju	166
Anketa o radiu Trst A	167
Vladimir Kos: Nocoj. V neblaženi tujini. Zvezdi- ce sloné	170
Ocene	171
Na platnicah: Pisma; Čuk na Obelisku; Za smeh.	

REVIJO IZDAJA UREDNIŠKI ODBOR:

Marija Besednjak, Ivo Jevnikar,
Saša Martelanc, Marij Maver
(odgovorni urednik), Albert Mi-
klavec, Franc Mljač, Sergij Pa-
hor, Danilo Pertot (uprava),
Ivan Peterlin, Maks Šah, Drago
Štoka, Peter Švagelj, Zora Tav-
čar in Edvard Žerjal (likovna
oprema)

Vsi pisci in uredniki sodelujejo
brezplačno

Uredništvo in uprava: 34133
Trst, ul. Donizetti 3, tel. 768189 -
Poduredništvo v Gorici: SKAD
Poštni tekoči račun 11/7019
»Mladika« - Trst

Registrirano na sodišču v Trstu
št. 193

tisk »graphart«, trst, rossetti 14

pisma pisma pisma pisma pi

Trst, 1. decembra 1976

Gospod urednik!

Kaže, da spremembe na tr-
žaškem radiu precej razburja-
jo duhove. K temu spada tudi
nekaj zbadljivk, ki jih je obja-
vil zadnji DAN (rubrika Pika-
dan). Med njimi sem bral:
»Celo deviška Anka Peterlin
čuti potrebo, da v »svojih«
glasbenih oddajah kramlja o
tem, kakšne filme bi po nje-
nem mnenju lahko posnel Co-
sta Gavras o terorju v Jugo-
slaviji.«

Ker utegnejo biti ta in na-
slednje pripombe v sestavku
bolj žaljive kot šaljive (če
smem uporabiti Pikadanu pri-
ljubljene besedne igrice), sem
prijateljico Anko vprašal, kaj
je pravzaprav povedala. V od-
daji o angažiranih filmih si je
»upala« povedati dobesedno to:
»Če pogledamo samo v našo
slovensko stvarnost, pomisli-
mo, kako čudovit film bi lah-
ko posneli o preštevanju Slo-
vencev v Avstriji ali o sloven-
skem sodniku, ki dobi štiri leta
strogega zapora zaradi zaseb-
nega dnevnika, ki je prišel v
prave oz. neprave roke. Kak-
šna mikavna snov za spretne-
ga režiserja à la Costa Ga-
vras!« Potem pa je predstavi-
la vrsto angažiranih filmov o

italijanskih, grških in drugih
razmerah.

Lepo govorjenje o pluraliz-
mu, če se ne sme omeniti za-
deve, ki žali sama načela ju-
goslovanske ustave. Sicer pa
bi o preteklih dogodkih v o-
srednji Sloveniji lahko posnel
Costa Gavras prav tak film,
kot ga je posnel o stalinistič-
nih procesih na Češkoslova-
škem (Londonov tekst o tem
je izšel tudi v Sloveniji). Saj
je še 28. julija objavilo ljub-
ljansko Delo sporočilo, da so
bile razveljavljene obsodbe, iz-
rečene na nekem procesu leta
1948. Slovenski poročevalec je
npr. spremljal proces z naslo-
vi kot »Obtoženci priznavajo,
da so bili gestapovski agenti
in da so sokrivi zločinov v
nemških uničevalnih tabori-
ščih«. (22.4.1948). Takrat je bi-
lo 11 dachaucev obsojenih na
ustrelitev. Zdaj so vsi, razen
delno enega, oproščeni!

Sicer pa mislim, da tudi vaš
Čuk včasih objavlja kaj nepri-
merne. Mislim, da so dru-
gačni načini za izražanje kri-
tik in kazanje idejne premo-
črtnosti. Taki, kot so, so več-
krat nekonstruktivni.

(sledi podpis)

NA PLATNICI:

France Gorše: *Skrivnost božične noči*

*Vesele božične praznike voščita svojim bralcem
in podpornikom, prijateljem in vsem Slovencem
doma in po svetu*

Uredništvo in uprava MLADIKE

Posamezna številka Mladike stane 400 lir. Celoletna naročnina za Italijo
4.000 lir, podporna 10.000 lir. Letna naročnina za Jugoslavijo 80 ND, pod-
porna 200 ND; Nemčija 16 DMark, podporna 50 DMark; ZDA 10 US dolar-
jev, podporna 30 US dolarjev. Za druge države enakovreden znesek v tuji
valuti.

BOŽIČ 1976

Pred 1976 leti je v mračnosti nasilja in suženjstva zasvetila luč odrešenja. Prišel je Človek, da bi pomagal človeku. Tudi danes Ga potrebujemo in tudi tokrat bo prišel, prihaja vsak trenutek v letu, nekateri pa Ga niso sprejeli in tako so pota še vedno temna. Sprejmi mo Ga, Njegovo rojstvo je nekaj velikega. Božič je odgovor, ki nam ga daje Bog na vprašanje, kaj je življenje, kaj je ljubezen, kaj je

veselje, kaj mir. Božič kliče slehernega človeka k srečanju z Bogom, Božič naznanja, da se bo trpljenje spremenilo v veselje, Božič vliva upanja. Da, Božič je praznik upanja in miru, naj pa ne bo le praznik revnih, zapostavljenih, zatiranih, osamljenih in zablodelih. Naj luč iz Betlehema, luč bratstva in miru, zasveti pred vsem v srcih tistih, ki jim je Bog dal za človeštvo odgovorne naloge.

VLADIMIR KOS

Malo prej, malo pred Božičem

Malo prej, preden pride Božič
v tuji svet,
dobri Jezus zбриše prah
s ponočnih oken:
da zvezdice še lepše zablestijo
kot smeh v očeh snežink
doma.

Malo prej, preden pravi Božič:
»Mir s teboj!«
dobri Jezus boža strah
v temno-globokem,
da duh brezdomčev spet zahrepeni
in skrivnost doni, doni
z Daljav.

Malo prej, preden prvi Božič
izzveni,
dobri Jezus v slamici
na glas zajoka,
brezdomka Mirjam ziba ga,
in Jožef, njen Jožef,
slamico rahlja.

MILENA MERLAK

Nocoj je Sveti večer

Odprimo na široko dver,
nocoj je Sveti večer,
kralj kraljev, odrešenik sveta,
je danes zagledal luč sveta.
V jasicah pred nami leži,
vsem božji blagoslov deli.

Nocoj je Sveti večer,
odprimo na široko dver!
Naj bo srce kot odprto svetišče,
da nas božje Dete lahko obišče:
Veselimo se nocoj vsi zemljani:
rojena je Beseda večne ljubezni.
Nikoli ne bomo več sami.

Odprimo na široko dver,
nocoj je Sveti večer,
nocoj je tudi Sveta noč!
Opolnoči zvonimo z zvonovi,
vsa zemlja se blešči v prenovi.
Angelski in človeški zbori pojo:
Nocoj je Sveti večer,
nocoj vladata veselje in mir.

PRIČAKOVANJE

Opoldne je bilo službe konec. Z voščili in hitrimi ter površnimi vprašanji in odgovori — kam greš ti, z možem greva k staršem, mi gremo na sneg, mi ostanemo doma, jaz grem za šest dni v Tunizijo — so se razšli in že je bila sama najprej v uradu, potem v dvigalu, pozneje na ulici. A tudi njo je prevzela mrzličnost priprav na vigilijo in glasu, ki se je oglašal nekje v ozadju — kam hitiš, kaj pa te čaka, čemu to pričakovanje, — ni poslušala. Nakup živil v supermarketu, frizerka in nova, draga torbica, to so bila opravila, ki so dajala smisel in važnost preostali polovici dneva. V supermarketu tokrat ni štedila, celo iskala je najdražje predmete. Čemu pa človek gara? Za steklenico šampanjca je plačala deset tisoč lir. Ko je segla po njej, vesela, da si jo lahko privošči, ji je ob misli na večerne ure srce močnejše poskočilo. Nato je izbrala vrček grških oljk, se odločila za veliko čokolado, za nekaj steklenic boljšega vina, za najdražjo salamo, za francoski sir, za sladkarije... Bila je mirna in da bi se izognila gneči, je zavozila že polni voziček v zadnji del trgovine, tja, kjer je bilo manj ljudi. Na steni je stal telefon in tako je poklicala sestrčno, kate-re mož se za praznike ni vrnil. Če pride k njej na kosilo, a je ni bilo. Prišlo ji je na misel, da ji ni podarila ničesar, zato ji je naročila zavoj likerjev. Čudni, nenavadni občutki so jo obdajali. Zazrla se je po trgovini, kjer je mrgolelo nakupovavcev. Gledala jih je z naklonjenostjo. Nekje je brala negativno mnenje o potrošniški dobi, vendar se z njim ni strinjala. Če človek dela, si lahko privošči. Že res, na svetu je na milijone lačnih, a kako lahko pomaga ona, kako te gospe, ki nakupujejo, da bi lahko postregle svojim dragim? Eno samo vojno letalo, je brala, stane toliko, da bi lahko za več tednov nasitili vse lačne. Za trenutek je v zvočnikih utihnila glasba in ženski glas je zaprosil kupce, naj pohitijo. Čez pet minut bodo trgovino zaprli. Ob blagajnah so bile vrste, zato je raje počakala, ni se ji mudilo. Pogledala je spet po izpostavljenih predmetih in naložila voziček, da je bil poln do vrha. Čemu naj bi se ji mudilo, ji je prišlo na misel, če je nihče ne čaka? In spet je v sebi slišala glas, ki je tokrat pravil, čemu kupuješ vse to, a iz zvočnikov je zazvenel

tisti znani božični motiv, ki jo je vedno prevzel in stopila je z vozičkom proti blagajni.

Kaj pa če jo doma čaka listek? »Kot sva se domenila. Na svidenje nocoj.« Pravzaprav je gotovo: v nabiralniku jo čaka listek. Njegov. Šla bosta skupaj k polnočnici, on je nekoč rekel tako. Ni veren, šali se, da gre v cerkev le, ker mu je všeč vonj po kadilu, prepričana pa je, da se bo nekega dne spremenil. Prosila je, naj ji nakupljeno blago pošljejo domov, s seboj je vzela le steklenico in vrček kave za vratarico, in odhitela po stopnicah navzgor. Vrata veletrgovine so bila že zaprta in uslužbenec jih je odklenil in se z nasmehom rahlo poklonil. To, kar pravijo, drži: za božič so vsi ljudje dobri. Tudi ona ima danes rada vse, vsi se ji zdijo simpatični, nemogoče je, da bi danes koga žalila. Danes bi z vdanostjo sprejela tudi, da ji tista iz zgornjega stanovanja trese smeti na glavo. Nocoj bo šla z njim k maši, molila bo, tako malo moli med letom. Bogu je veliko dolžna. Prosila bo tudi za vratarico, ki je sama kot ona. Vratarica je bila vedno dobra. Zjutraj jo je objela s solzami v očeh.

Pripravila si je kosilo, pospravila stanovanje, odšla k frizerki in nato po darilo zanj in torbico zase. Listka v nabiralniku ni bilo, to pa ji ni povzročalo skrbi. Dosti dela ima, še posebno danes. Kupila mu je denarnico. Vedno jo je jezilo, ker je imel denar po vseh žepih. Denarnica je bila lepa. Zanj in za torbico je potrosila skoraj polovico mesečne plače. Zajel jo je mestni vrvež, gneča na pločnikih, luči. Biti sam sredi množice ni tako težko kot biti sam v zapuščenem stanovanju. Množica je bila nocoj dobra, vsi so bili prijazni, na nobenem obrazu ni bilo skrbi in žalosti. Šla je mimo prijateljica z možem, nosila sta torbe in zavitke, da sta ji komaj stisnila roko. Srečen božič, srečen božič, srečen božič vsem, hvala za košček sreče. V cvetličarni je kupila sedem rdečih nageljnov, tisti v kristalni vazi ob vhodu so že uveli. Vrnila se je proti domu in ko je stopila v vežo, ko je stopala po stopnicah, ko je zapustila za seboj tisti praznični šum, množico in luči, v katerih se je počutila tako varno, je bila v skrbelih za trenutek. Nocoj je bila polna sil, čez nekaj ur se bo vrnila med ljudi v družbi. Pakete,

zvitke, darila in voščila, ki so jih bili že dan prej poslali prijateljica Marta, Sergij, kolegica Elizabeta, doktor Cevc, teta Marija, sestrčna Lucija, trgovec, brat iz Avstralije in gospe iz četrtega nadstropja, je pustila nedotaknjene na mizi. Tako bo lahko videl, da ni edini, ki misli kaj nanjo.

Ura je bila že osem. Kdaj bo prišel? Morda bo prišel že za večerjo, mogoče jo bo presenetil. Kaj si pripravila dobrega, lepotica? Včasih se sprašuje, če jo ima vsaj malo rad, če ni zanj le igrača, le oseba, ki ga v določenih trenutkih spremlja. O poroki ne, o tem ni nikoli razmišljala, to je nekaj nemogočega, on naj vzame njo? In vendar, dekla, služkinja za vse življenje, samo ob njegovi strani. Zvonec na vratih. Na gramofonu se je vrtela plošča, vendar je slišala razločno in jasno. Pozvonilo je dvakrat. On. Ah, blaženi, čudoviti, sladki, toliko pričakovani trenutek, srečen božič vsem ljudem! Zakaj se boji, zakaj se trese, zakaj ji udarja srce, zakaj trpi od sreče? Stopila je naglih korakov proti vratom, se še prej pogledala v ogledalo, a ni bil on. Fant s telegramom jo je začudeno gledal. »Počakajte,« je dejala in pohitela po petstotak. »Vesele božične praznike — Cvetka z družino.« Nesmiselno je bilo, da se je tako razburila. On bo vendar prej telefoniral: »sem še vedno na delu, pomisli, čez pol ure pridem.« Telefon je stal na mizici pri naslonjaču, od tam bo prišla vesela vest. Telefonirala bi teti, da bo jutri prišla na večerjo k njej, morda pa bo on tudi jutri z njo, morda bosta šla na kak sprejem. Vsi vedo, da ju veže pravo prijateljstvo. Vključila je televizijski sprejemnik, tako bom manj nestrpna, si je mislila. Navajena je bila čakati, tega večera pa je bila bolečina v prsih bolj pekoča.

Ko je bila ura dvaindvajset, se ji je porodil prvi dvom, prvi resnični strah. In če ne bo prišel? Tolikokrat je obljubil in ni prišel, ona mu je vedno odpustila. Je pač tak, z druge strani ni niti dolžan, a nocoj ne, nocoj mora priti, nocoj je ne sme pustiti same, ne sme ji povzročiti tega razočaranja, ti udarci so uničujoči, usodni. Skušala se je pomiriti. Prišel bo. Morda ga ni v mestu, morda se vrača s potovanja, na domu ni nikogar, to ve, starši so v hribih. Ni ji pisal, ni telefoniral, zato pride. Elizabeta jo je večkrat skušala prepričati, naj pozabi nanj, ona pa je ni poslušala. Elizabeta je morda nevoščljiva. Da bo prišel, je bila prepričana, tudi pozneje, tudi ob 22.30. ob 23.00, ob 23.30. Čakanje pa takrat ni bilo več tako sladko, obraz ji je bil napeto blede. Plošče se niso več vrtele, televizijski sprejemnik je bil izklopljen. Slišati je hotela vsak šum, vsak glas, vsak korak. Upanje je zdaj že ugašalo. Kar čutiš v podzavesti, to drži — si je mislila — same sebe ne moreš varati in če hoče biti odkritosrčna, je bila vedno prepričana, da ga ne bo. Kako je mogel narediti kaj takega? Njej je zadoščal kartonček, razglednica, pozdrav po

telefonu, da bo prišel, je obljubil sam. Morda pa ji je pisal, pošta prihaja z zamudo, morda ji je poslal kaj lepega in niso še prinesli, nekatere cvetličarne so odprte tudi na božični dan. Goto vo ne more priti zaradi nujnih opravil in mu je žal. Elizabeta rada opravlja, o tem ni dvoma. Morda bo prišel v cerkev, sredi obreda jo bo nekdo potrepljal po rami, ona se bo obrnila in ga bo videla. Ne, ne bo prišel. Pozdravljena osamljenost, vesel božič!

Ni ga bilo niti naslednjega dne. Nihče ni potrkal, zvonec se ni oglasil, telefon ni klical. Čakala je do prvih večernih ur. Takrat je mrak spet oživel v njej strah in zasovražila je božič in vse praznike, rojstni dan, Veliko noč. Božič, lepa stvar! Prava komedija, praznik na vasi, izmenjava neumnih praznih čestitk, nepotrebnih daril, priložnost za razmetavanje denarja, priložnost, ko se človek nažre in konec. Praznik, ki prinaša samoto. In kaj pomeni to navidezno veselje? Čemu pisarijo časopisi o božičnem miru, veselju in sreči? Se ne zavedajo, da s tem tlačijo tistega, ki ni srečen? Vedo ljudje, čemu je prišlo nocoj to Dete na svet? In ti zvonovi, zakaj toliko zvonijo? Čemu zvonijo, uničili mi bodo živce. Oprosti, Gospod, a zame nisi prišel. Glej telefon, glej škatlo, ki se ni oglasila. Odpovedala ga bo. Marta, Sergij, doktor Cevc, ti, teta Marija, vas je kdo prosil za ta darila? Brigajo me vaša darila! Kar potrebujem, si sama zaslužim. Ne norčujte se iz mene, lepo prosim! Revica... sama je, pošljimo ji kaj. V smeti jih bom vrgla. Sovražim vas!

Milena Merlak - ali lok med dvema skrajnostima

Z Opčin je naš kronist »skočil« za hip na Dunaj, — ne da bi se pri tem mislil izneveriti prvotnemu načrtu, da vzame letos na muho »openski Parnas«. In kako to, da prav na Dunaj? Aktualno se mu je zdelo izbežati iz zatišja avtorico knjige, ki je pravkar izšla v založbi Mladike z naslovom »Zimzelene luči«.

Vprašanje: Kaj vas je zaneslo na Dunaj? Ali se ne bi bili prav tako lahko naselili tu pri nas na Tržaškem, kjer bi stregli naši kulturni gredici in kjer bi vaša prekipevajoča energija, vaše in vašega moža spretno in kultivirano pero in tekoča beseda pozivljali tukajšnjo literarno življenje? Že res, da so vam na Dunaju odprti široki razgledi in da imate (pri tem mislim spet na dvojino), pomembno posredniško vlogo med dvema kulturama. Toda kot slovenski kulturnik in slovenski umetnik živite vendarle odmaknjeno: vam je ta odmaknjenost v veliko ali majhno breme? Vidite v tem več negativnega ali pozitivnega za svojo osebno in umetniško rast? Zakaj zdaj nismo več v Cankarjevem času, Slovenija ni več purgarska dolina Šentflorjanska, literarne sape, ki vejejo skozi Dunaj, niso v Ljubljani nič novega, povsod smo danes sinovi istega Niča in istega Upanja.

Obsuli ste me s številnimi vprašanji, na katera vam bi tudi jaz lahko odgovorila z vprašanjem: Ali sem sploh mogla ravnati drugače? Kot pesnica iščem ustvarjalni izraz iz svobod-

nega spoznanja, v razkrinkanem doživetju resničnosti in v etično uglašeni vesti. Ko so mi leta 1959 pri Cankarjevi založbi v Ljubljani zavrnil prvo pesniško zbirko »Sodba od spodaj«, (ne iz umetniških, ampak iz »načelnih razlogov«), ko so tudi pri Državni založbi imeli podobne pomisleke zaradi mojih družbeno - kritičnih pesniških motivov, sem ravnala po Prešernovem imperativu: »Pusti peti mojega slavca, kakor sem mu grlo ustvaril!«. Ker sem na podlagi omenjenih in podobnih doživetij spoznala, da mi vladajoči kulturni krogi niso pripravljeni priznati te osnovne pesnikove svoboščine, temveč si raje prizadevajo, kako bi me čimprej lahko porinili v kletko svoje na novo ustoličene in edinozveličavne ideologije in terminologije, sem si pravico, da »pojem, kakor mi je Bog grlo ustvaril«, vzela sama. Podobno je občutil tudi moj mož. Velemestni Dunaj je bil najprej zelo zahtevno doživetje tujega, širnega sveta, toda kmalu sva z možem navezala številne stike s slovenskim človekom po svetu sploh. Sledilo je tudi nadaljevanje v Ljubljani začete avantgardne literature. Narodno kulturno delovanje se je z leti razširilo v mednarodno, v stike s pisatelji in kulturnimi delavci drugih jezikovnih prostorov, v kulturno posredništvo in končno v dvojezično ustvarjalno oblikovanje, ki je logična posledica specifičnega položaja, v katerem se z možem nahajava, saj se slovenski uradni kulturno - literarni krogi še do danes niso zmogli objektivno soočiti s človeško - literarnim pojavom Detela - Merlak. Tudi na Dunaju je več kot dovolj lokalnega provincializma, vendar ima življenje tu za pisatelja to važno prednost, da si lahko sam svobodno poišče informacije vseh vrst, ne samo literarnega značaja. Odmaknjenosti pravzaprav ni, saj lahko s primerno uglašeno slovensko besedo povezujem široke ze-

meljske prostore v zgoščeno duhovno bližino. — Kaj naj pomeni vaša trditev, da purgarske doline Šentflorjanske ni več? Mene že ne boste zapeljali s svojim optimizmom! Izkušnje, ne samo moje, kažejo, da stoji sredi te lepe zelene doline nekaj nepremakljivih svinčenih gora, ob katerih se razbijajo sveže sape vseh vrst, ne samo literarne. In če že hočete vedeti, zakaj sem tako pesimistična! Nimam namreč občutka, da je v senci teh svinčenih gora življenje slovenskega človeka dovolj zaščiteno, da ima dovolj možnosti za svobodno in konstruktivno samouresničevanje.

Vprašanje: Gospa, kdo ste? Je mogoče na to odgovoriti z nekaj duhovitimi besedami, kot smo jih pri vas večkrat občudovali?

Na to ni mogoče odgovoriti niti z duhovitimi besedami. Del odgovora vam bom zapustila v svojih delih.

Vprašanje: Vaš človeški itinerarij, zunanji in notranji? (Od kod prihajate, vaša izobrazba, eventualne službe, poroka, otroci, sedanja zaposlitev ipd.)

Po rodu sem Notranjka »s poudarkom na notranjosti«, kot se sama rada šalim. Po študiju psihologije in primerjalne književnosti živim kot svobodna književnica, ki se zaveda, da je istočasno tudi žena in mati treh dečkov. S prispevki iz aktualne znanosti in sodobne ženske problematike, pa tudi s pravljičami in sestavki (v glavnem pesmimi), za praznične priložnosti, sodelujem pri slovenskih radijskih programih v Trstu, Celovcu in Kölnu.

Vprašanje: Vaš mož vam »hodi v zelje« (ali vi njemu), se pravi, delujeta tako rekoč na istih področjih. Lahko pri tem govorite o modernem sožitju, ko živita drug ob drugem dva enakovredna partnerja in si medsebojno svetujeta, se oplajata, bodrita, navdušujeta? Ali gre za stari tip sožitja, ko se, recimo, žena, dasi ljubeče, a vendarle podredi, umakne, pusti več prostora »moškemu geniju« (ali je to prisiljena storiti zaradi ljubega miru ali zaradi ljubezni) in pri tem ne more ne po kvantiteti ne po kvaliteti razviti svojih potencialnih sposobnosti?

Z možem se dobro dopolnjujeva. Imava mnogo skupnih interesov, a različna umetniška svetova. Oba imava potrebo po čim večji duhovni samostojnosti, zato niti ne bi mogla drugače živeti drug ob drugem kot enakovredna partnerja. Družina nama veliko pomeni, ne samo lastna, tudi v družini nasploh vidiva osnovno konstruktivno celico človeške družbe. Seveda bi rada tudi midva zagotovila, ne samo svojim otrokom, ampak vsem otrokom sveta, zdrav razvoj v mirni bodočnosti.

Vprašanje: Poznamo vas kot tenkočutno pesnico, ki je izdala nekaj knjig v Trstu in Lon-

donu v zbirki, kjer so nastopali samo avantgardni pesniki. Kot zastopnica avantgardne smeri — in to precej bojevita — ste se na lepem pojavili pri Mladiki z vrsto prav tradicionalnih pesmi. Ali se vam zdi, da je mogoče biti kot pesnik hkrati literarni sladokusec, ki sega po kaviarju, in ljubitelj preprostega domačega kruha, ki je že skoraj padel v pozabo? Ali pa Vam je šlo pri tem pisanju prav za to, da pozabite literaturo in oživite preproste besede za vsakdanjo rabo? Gotovo bodo te komunikativne, preproste in hkrati kultivirane pesmi našle dovolj bralcev, ki pogrešajo tihe in nevsiljive religiozne pesmi.

Avantgardna poezija ne izključuje preproste, tudi ne religiozne poezije. To dokazujejo že znani pesniki kot so Garcia Lorca, Pablo Neruda ali Sergej Jesenin, ki so se v določenih pesniških periodah zelo približali ljudskemu pesništvu. Medtem ko se v Trstu tiskajo »Zimzelene luči« počasi dobiva na Dunaju svojo dokončno obliko moja izrazno zahtevnejša pesniška zbirka, ki jo pripravljam že več let.

Je bila hvaležnost do staršev ali religiozna nostalgija, je bila moja usoda verujočega pesnika, ki je ob pisanju za praznične priložnosti začutil neuničljivo aktualnost vseh prazničnih skrivnosti? Ti in še drugi vzroki so spremljali nastanek »Zimzelenih luči«, ki so mi zelo blizu. — Zvestoba zgodovinski resnici zahteva od pesnika, da kritično doživeto sedanost povezuje z izročili preteklosti, ker samo v objektivni povezavi teh časovnih obdobij bo lahko tudi jasneje zaslutil, kaj nam prinaša bodočnost, ki danes, žal, ne vzbuja največjega zaupanja. Tolerantna pokoncilska cerkev Janeza XXIII., ki se od nekdaneje cerkve moči počasi preoblikuje v cerkev za ljudstvo, je za vernike, in ne samo zate, glas upanja in ljubezni.

Moji pesniški zbirki »Zimzelene luči« pa bi še želela na pot, da ostane to, kar je: preprosta pesniška posredovalka prazničnih skrivnosti, tihih in svečanih občutij verujočega človeka. Naj z lučmi, ki jih ni mogoče ugasniti ob pritisku na gumb, omiljuje sence naše zahtevne vsakdanjosti. Mogoče bodo celo tisti, ki so vse to že zavrnil ali pozabili, v pestrosti religioznih običajev zaslutili del zanje izgubljene lepote.

trn

ITALIJANSKI DAN

Ponedeljek, 22. novembra

Letošnji ponedeljki imajo dvojen okus: dopoldan, tam na melanholičnem vrdelskem klanecu, po neki razboleli antiki — po Lukrecu in Katulu —, zvečer pa, v senci sinagoge, v Društvu slovenskih izobražencev, po sproščenem pomenku in po prisrčnem kozarcu tokajca.

Okus današnjega ponedeljka je bil drugačen, brez zamejske trpkosti. Po novih gorah je zadišalo, po daljah, po Evropi. In vendar je bil to pravzaprav italijanski ponedeljek.

Popoldan z italijanskim časnikarjem in večer z italijanskim pisateljem.

Dnevnik IL POPOLO, glasilo italijanske Krščanske demokracije, mi doslej še ni prišel v roke, kljub moji veleporabi tiskanega papirja. To seveda ni bil razlog, da bi odklonil obisk enega njegovih urednikov.

Prišel je ob pol petih, diametralno nasproten moji predstavi kakšne možne žurnalistične grižavosti — brezdimen, naraven, skoraj v nekakšni petdesetletni zdelanosti, skoraj v nekakšni utrujeni milini.

Po mojih prevedenih knjigah je spraševal po Trstu, Bog mu daj dobro in sveta Katarina,

patrona Italije. Da bi prebral kaj mojega, preden bi me spoznal!

»Italijani naj bi prevajali nekoga, ki ga še Slovenci nočejo tiskati?« sem mu pokazal v naslanjač.

Florentinec. Ded mu je bil socialistični župan nekje v Toskani. On sam se je med zadnjo vojno dve leti bojeval v Jugoslaviji v eni izmed krajiških partizanskih brigad. Ko so ga Nemci ujeli, je pobegnil na ono stran, v Tolbuhinovo armado in v njenem sklopu sodeloval pri osvoboditvi Beograda. Po vojni je doštudiral, se oženil — je oče petih otrok — in se zaposlil pri IL POPOLO, v njegovi politični rubriki.

Usoda, zanimivejša od moje. In zakaj ne bi bil izjemoma intervjuvanec on, jaz pa spraševalec. Tako tudi speljem pogovor.

Voljno mi odgovarja, v uglajeni razpoložljivosti.

Skoraj še preden se usede, o Cankar - Tomizzovem Kačurju, ki ga je šel sinoči gledat v Rossettijevo gledališče.

Slovenski vtis mi ni merodajen, ker Slovenec gleda gozd iz gozda, Cankarja iz Cankarja.

Pisatelj Fulvio Tomizza, dr. Rafko Dolhar, dr. Drago Štoka in prof. Martin Jevnikar na večeru DSI, posvečenem tržaškemu italijanskemu pisatelju.

Zanima me mnenje človeka, ki o Cankarju nima pojma. Ki ga je gledal v dramatizaciji, ki je iztočila njegovo lirično - ambientalno primes, na račun njegove etične sporočilnosti. In ta Italijan je več kot prevzet: navdušen je, da bi nekaj naredil z zrakom okrog sebe.

Nalijem mu gorenjskega češnjevca — Tavčarjevega in Krekovega in Šolarjevega in Dolencevega in Koblarjevega — in intervju steče.

Kaj vse zvem, v teh dveh temnečih se urah.

Kakšen razvoj napoveduje Djilas vzhodni Evropi v osemdesetih letih. V kakšni italijanščini je z njim govoril Andrič. Kakšen vtis je nanj naredil pisatelj Davičo. S kakšnimi občutki je hodil po Beogradu. Kakšno prihodnost napoveduje Jugoslaviji. In še prej po Kitajskem, kaj je našel tam novega v praksi diktature proletariata. In kaj je zaznamoval njegov grško-krščanski kompas sredi tistih rumenih pragozdov iz zapetih vojaških jopičev. In kaj misli o Solženicinu. In o gibanju *Comunione e Liberazione*.

In glede Italije — ali verjame Berlinguerju, namreč njegovemu pluralizmu. In ali bo kaj z zgodovinskim kompromisom: je res proti bolj levica stranke kot njen desni vrh? In kaj pravi k plimi marksizma v italijanski kulturi: je res marksizem požel setev Gentileja? In kaj misli o Pavlu VI.

In o Maritainu govoriva, o nedavnem beneškem simpoziju o tem cerkvenem očetu 20. stoletja, obljubi mi gradivo s tistega zasedanja, bil je namreč tam kot dopisnik svojega lista, nikakor se ni vrnil razočaran, odnesel je vtis vitalnosti v krščanski misli.

Ko mu omenim, da ob sedmih nameravam v Društvo slovenskih izobražencev na večer s Tomizzo, me vpraša, če se mi lahko pridruži.

Avtobus se ugreza v temo ob Obelisku, ko zvem, da je njegov konjiček — sveto pismo. Mimo Razklanega hriba modrujeva o esenih, o »učitelju modrosti«, o kakšnem esenskem elementu v Pavlu. Pod univerzo sva pri Avguštinu. On se je pretolkel skozi vojno z njegovimi *Izpovedmi*. Z njimi — v latinščini! — si je pomagal skozi enomesečni zapor v našem Coroneu, kamor ga je vrgel neki razmišljen funkcionar Zavezniške vojaške uprave, ko se je '45 pripeljal iz Jugoslavije.

Išči, človek, po slovenskem svetu časnikarja, s katerim se da govoriti o Avguštinu...

V klubu značilna draž posebno živih in običajnih večerov. Večja dvorana je polna.

Pisatelj Tomizza govori stoje, z nekakšno utečeno poltiho solidnostjo človeka z dobrimi živci in z dobrim slogom, prisebno uravnovešen med stvarmi duha in med stvarmi sveta. Mladost v Titovi Jugoslaviji, odpor do, recimo, neizvoljene slovenščine na italijanski gimnazi-

ji v Kopru, prva recimo nadnacionalna milost ob pretresnem branju Cankarjeve črtice *Mater je zatajil*, samospoznanje ob Hlapcu Jerneju pri motiviki prve knjige *Materada*, težko usklajevanje te netradicionalne duhovne pozicije z italijansko psihiko tostran meje, predvsem z rojaki Istrani.

Omeni prvo ponudbo Cankarja gledališču pred desetimi leti. Nakaže nevzpodbudno ozračje v sodobni italijanski kulturi na polotoku. Med predhodniki na italijanski kulturni gredici se nima na koga sklicevati, kvečjemu na Slataperja. Opozori na tveganost svojega poskusa: kamen se mu je odvalil šele včeraj, po nedeljski predstavi s širšim občinstvom, ko je začutil v zraku njegov pritrjujoči »da«.

Diskusijo začne profesor Maks Šah tam na desni strani z vprašanjem, kako je na Kačurja reagiralo italijansko občinstvo. »Noblesse oblige« — s tem opravičilom izrečem z leve strani v italijanščini predavatelju temeljno priznanje, da je s Cankarjem prebil v Trstu stoletni zvočni zid, podčrtam pieteto, s katero je to delo opravil, kakšno skušnjavo, kateri se je izognil.

Boris Pahor od svoje strani v iskrivi italijanščini pove, da od 1920. ni slišal tako govoriti Italijana o Slovencih, se spomni pogovorov s sointerniranim članom CLN Gabrielom Fosschiattijem v nemškem taborišču, korigira Tomizzovo prevelikodušno predstavo o domnevni Slataperjevi odprtosti do Slovencev, pri njegovi dramatizaciji mu je posebno všeč, da etična misel nadvlada revolucionarno. Kar se tiče Tomizzovega namiga na kakšno raznarodovalno doživetje v povojnem Kopru, Pahor obzirno položi na drugo skodelo tehtnice svojo lastno raznarodovalno izkušnjo iz istega predvojnega Kopra.

Zora Tavčar, moja žena, pove, da jo je sprva Tomizzova dramatizacija šokirala, ker je Cankarju odvzela precej njegove slovenske verdostojnosti, a da je potem morala pisatelju priznati, da je na drugi strani razmaknil Cankarja v etično razsežnost, ki spominja na velike Ruse.

Pisatelju beseda teče v latinski neizčrpnosti, ki se razlije tudi čez preciznost nastavljene dialektike, zaradi česar ostane kakšno vprašanje neodgovorjeno. Na koncu pozanje ploskanje, toplo ploskanje nekega hvaležnega slovenstva, ki mu je nekdo na jerihonski cesti nalil na njegovo razmesarjenost olja in vina.

Mar ne bi morali biti hvaležni Tomizzovi dobri volji celo v primeru, da bi se mu bil Cankar izpridil, kar se ni zgodilo?

In zdaj, na tej skupni poti v smeri Jeruzalema, stopimo še na kozarec tokajca.

Naj se ta ponedeljek konča z okusom utekočinjenega sonca naših Brd.

potresnem področju

Razgovor z deželnim svetovalcem Dragom Štoko

Vprašanje: Že dalj časa je slišati ostre kritike na račun deželne uprave, češ da ni pokazala posebnih sposobnosti pri obnovitvenih delih na potresnem področju in da je bila sploh počasna. Ponovno je bil imenovan vladni komisar. Kaj je do sedaj naredil deželni odbor, kaj deželni svet, kaj posebna komisija? Kakšni so odnosi z vladnim komisarjem?

Zgodovina nam ve povedati, da je Furlanija zelo izpostavljena potresnim pojavom. Vsakih 50 let je na vrsti potres najmanj osme stopnje Merkalijeve lestvice. Omenimo naj le potrese 9 stopnje Merkalijeve lestvice: 26. marca 1511 - Humin; 20. oktober 1899 - Tolmeč; 27. marca 1928 - Verzegnis. Nobenega dvoma ni torej, da gre za izredno potresno področje. Kljub temu pa niso doslej pristojne oblasti poskrbele, da bi na tem področju bile stavbe grajene po protisizmičnih kriterijih. Še do letošnjega potresa so se hiše v Furlaniji gradile v glavnem po starem sistemu, to je z navadnim kamnom ali opeko. Dežela ima sedaj namen določiti stroge kriterije pri zidanju, da bodo hiše oziroma nepremičnine kos eventualnim novim potresom.

Letošnji potres v Furlaniji in Benečiji je imel po ugotovitvah deželnih uradov naslednje posledice:

- 1) prizadel je površino 4.800 kv. km;
- 2) več kot pol milijona ljudi je bilo neposredno prizadetih;
- 3) 939 oseb je umrlo pod ruševinami 6. maja, 12 oseb pa 15. septembra;
- 4) 2.400 ljudi je bilo ranjenih;
- 5) 12.700 ljudi se je izselilo takoj po 6. maju;
- 6) nadaljnjih 32.300 ljudi se je izselilo po 15. septembru.

Izselitev skupno 45.000 ljudi v nižje obmorske kraje Furlanije in drugam je tragičen pojav, ki zna imeti še nepredvidene posledice (socialne, človeške, ekonomske). Najhuje je pri tem prizadet Humin, iz katerega se je izselilo kar 90 odst. prebivalcev, nato Osoppo, Buia, Bardo itd.

Še en pomemben statistični podatek:

32.000 prebivavcem je potres popolnoma porušil hiše, oz. jih poškodoval tako, da se ne dajo več popraviti;

157.000 prebivalcem je potres delno poškodoval hiše, oz. stanovanja, večji del tako, da se jih ne bo splačalo popravljati;

6.500 podjetij je bilo poškodovanis, pri čemer je bilo prizadetih 18.000 delavcev samo v industrijskem sektorju.

Ti podatki dovolj zgovorno pričajo o grozotnih posledicah majskega in septembrskega potresa.

Materialna škoda seveda ni lahko izračunljiva. Deželni strokovnjaki so ugotovili naslednjo škodo:

2.000 milijard lir je škode na stanovanjskem sektorju, na primarnih in sekundarnih urbanizacijskih delih, na infrastrukturah (ceste, kanalizacije itd.) in na kulturnih dobrinah.

1.000 milijard lir je škode na produkcijskih sektorjih.

Celotna direktna in indirektna škoda pa je med 4.000 - 4.400 milijardami. Ni lahko prerokovati, kdaj bodo tragične posledice potresa odpravljene in kdaj bo prebivalstvo Furlanije in Benečije zaživelopet normalno življenje, kolikor ga bo lahko, saj so premnogi izgubili vse: svoje najdražje, svoj dom, skoro vse svoje stvari, ki so si jih nakupili z žrtvami ali podedovali od svojih, ki so jih prav tako dobili prek trdega dela in žrtev.

Deželni svet je izglasoval nekaj zakonov, ki bodo lahko položaj spravili v normalen tir. Posebna deželna komisija zaseda vsak torek v Trstu in na potresnem področju samem, se sooča s problemi prizadetega prebivalstva in župani, ki niso niti v najtežjih trenutkih zapustili svojih občin. Doslej je deželni svet izglasoval nad 20 zakonov, ki skušajo urediti vse aspekte, ki zadevajo majski in septembrski potres. Nekateri teh zakonov so dopolnilnega značaja, nekateri pa taki, da bi lahko skupno z državnimi zakoni odločilno pomagali prebivalstvu na potresnem področju v prvi fazi.

Vprašanje: Marsikje so zdaj montažne hiše, sestavni deli prihajajo z raznih koncev sveta. Kako pa je z načrti za prave, antisizmične hiše, ki bodo morale slediti? So trenutno načrti obnovitvenih del le kratkoročni ali tudi daljnoročni?

D. Štoka: Dežela je obljubila, da bo v najkrajšem času predložila svoj zakonski predlog za splošno obnovo potresnega področja. Novi deželni proračun gre v to smer. Ko bo celotno prebivalstvo zasilno pod lesenimi barakami, se bo začela obnovitvena doba, ki bo dala novo,

dokončno lice potresnemu področju, mestom in vases, in to v dolini in v gorah. Poraja se že problem antisizmičnih gradenj (ker je Furlanija potresno področje, bodo morale biti v tem oziru norme zelo stroge) in načina obnove porušениh vasi. Naj se znova sezidajo na istem mestu ali kje drugje? Nekateri so že predlagali, da bi vse koncentrirali v ravnini, v bližini mesta Vidma, da bi tako nastal »veliki Videm«, sen mnogih Furlanov. Vendar je ta ideja že šla v koš. Slovenci se moramo v tem sklopu truditi za to, da bodo naše slovenske vasi zazidane na območjih, kjer so prej stale, da ne bi tako prišlo do odtujitve slovenskemu prostoru in torej asimilaciji.

Vprašanje: Kako je z obnovo industrijskih in trgovskih obratov? Je število zaposlenih zelo padlo, kakšni so izgledi, posebno ob misli na ekonomsko krizo, ki je zajela tudi države, kjer delajo furlanski in beneški emigranti?

D. Štoka: Ker dnevno vozijo iz Gradeža, Lignana in od drugod s posebnimi avtobusi delavce v tovarne in ker so bile tovarne le tu in tam hudo poškodovane, ni zaenkrat brezposelnosti v večji meri, kot je že bila pred potresom. Zdi se, da se delavci ne vračajo iz notranjosti Evrope domov, razen zidarskih mojstrov in pomočnikov. Prav tako se zdi, da se običajnemu valu emigracije ni pridružil po potresu nov val, ki bi lahko dokončno ranil našo Benečijo.

Vprašanje: Kje je zdaj slovensko prebivalstvo s potresnega področja? Koliko ga je še po vaseh, koliko ob morju? Kako je z izseljevanjem?

D. Štoka: Slovenski prebivalci so v obmorskih mestecih kot ostalo prebivalstvo Furlanije. Točnega števila nimam, vendar so razen redkejših izjem vsi prebivalci Terske doline (Bardo) v ravnini. Doma so ostali le redki pogumni in zdravi ljudje. Od teh so nekateri še vedno pod šotori v pričakovanju lesenih hiš. Po vsej Furlaniji in Benečiji pa je bilo konec novembra še vedno čez 2.900 ljudi pod šotori, seveda nepri-siljeno. Oblasti zatrjujejo, da so šotori dobro ogrevani.

Vprašanje: Ali bodo slovenske vasi v celoti obnovljene ali pa je nevarno, da jih prenesejo v narodnostno mešane kraje ali da jih vsaj koncentrirajo, posebno manjše?

Na to vprašanje sem že delno odgovoril: napeti moramo vse sile, da se slovenske vasi obnovijo na kraju, kjer so stale pred potresom. V večkratnih intervencijah mi je vladni komisar Zamberletti zagotovil, da bodo upoštrevane zakonite pravice in koristi slovenskega prebivalstva. Obstaja nevarnost, da bi manjša naselja ukinili, oz. da jih ne bi več obnovili. Naša želja pa je, da se slovenske vasi in naselja zopet zazidajo v okrajih, kjer so stala stoletja in to ne samo iz narodnostnih razlogov (o teh ni, da

bi dvomili), ampak tudi iz socialnih in ekonomskih nagibov! Kdo bo namreč skrbel za hribovita področja, o katerih se danes toliko govori, če ne bo tam človeka?

Dežela, država, občine imajo pred seboj ogromno dela, če bodo hotele odpraviti tragične posledice potresa. Želeti je pri tem dvojje: da bi ozka politična strast ne zameglila možganov odgovornim pri tem težkem obnovitvenem delu; da bi ne priso do nobenih goljufij in špekulacij z javnimi fondi in z denarjem ter prispevki, ki so bili po svetu nabrani za potresence (do 1. de-

MILENA MERLAK

Veselo slovo

*Vsepovsod se danes silvestruje,
veselo slovo se glasno praznuje,
staro, vsem znano leto odhaja,
novo nam je še čisto tuje.
Sama ne vem, kam naj grem.
To ne bi bil problem,
če bi se vozila v vlak.
Toda dobila sem tri povabila.
Prvo me vabi v Hilton hotel,
kjer se gospodje zabavajo v fraku.
Sampanjec teče, igra plesni orkester,
ne človek, denar tu praznuje Silvester.
Drugo me vabi na vas...
Na Silvestrovi veselici
plešejo stari in mladi,
vsi bi bili veseli radi;
le nekatere tete in strici
jemljejo raje mirno slovo
doma pri čaju in potici.
Tretje vabilo me kliče
med starše in otročiče.
Starčki rahlo zardeli sedijo
na tujem ali doma pred televizijo,
otroci pa bi radi pokonci ostali
in opolnoči pisane rakete
s pokom v nebo poslali.*

cembra 1976 je bilo po državi in tujini nabranih 32 milijard 595 milijonov lir). Država in dežela pa sta odobrili doslej za obnovo potresnega področja skupno 210 milijard lir.

Potresenci bodo imeli žalostne božične praznike: oni, ki zacasno živijo v Gradežu, Bibioneju, Lignanu, v okolici Milana, pri svojih v Švici, Nemčiji itd. in oni, ki so ostali doma in ki so še vedno v šotoriščih. Vsem želimo za božič veliko poguma in vere v jutrišnji dan.

MOJ BOŽIČ

Zdi se mi, da me božično vzdušje danes, stara sem 40 let, ne prevzame v tolikšni meri kot nekoč. Da občutim čar te izredne noči, sem prisiljena v mislih spet postati otrok. Izražam velik dvom in mi zaradi tega odpustite: morda je božič praznik otrok. V mladostnih letih je božič nekaj absolutnega, je vera v mir, ljubezen in dobroto, ki vladajo na svetu. Sem danes lahko še tako prepričana?

Božična noč, polnočnica, to je bilo nekaj edinstvenega. Vas, v kateri sem doraščala, je skozi leto zaspala že ob temi. Na božični večer ne, v oknih je bila luč, hiše pri cerkvi so bile polne ljudi, ki so bili prišli od daleč. Koliko truda me je stalo, da sem vztrajala do polnoči! V kotu kuhinje so stale jaslice in tudi drevesce. Skromno, a vendar takrat tako lepo. Angelčku sinje barve je manjkala perut. Oče je vsem točil vina, mama je v praznični obleki rezala potico. Ljudje, oče, mati, drevesce, jaslice, to so bile dveh zjutraj, omamljeno od izredne predstave, rveh zjutraj, omamljeno od izredne predstave, ki je bila zame polnočnica, spravljal v posteljo, mi dala poljub, sem bila polna ljubezni. Med toplimi rjuhami je bila moja vera v svet popolna. Ljubila sem Jezusčka v jasliah, njegovo Ma-

za sodobne žene in dekleta

ter, očeta, pastirje in ovce, ljubila sem Boga, svoje starše, svojega brata, staro mamo, domače živali, učiteljice, reveže. Ljubila sem z nedolžnostjo otrok. Zaspala sem srečna v najlepših sanjah.

In danes? Nocoj? Nisem se odtujila, a da najdem pravo vero, da dojamem smisel dobrote in ljubezni, smisel božičnega praznika, privlačnost in moč božičnih običajev, sem prisiljena gledati v oči svojih otrok. Trudna sem nocoj, ves dan sem delala, pripravili smo jaslice, drevo, očistila sem stanovanje, nakupovala, kuhala, spekla potico, pripravila možu in otrokom obleko, skrbela za božična darila. Zdaj sedim v kuhinji, gledam skozi okno in se sprašujem, če je prav, da temu prazniku dajemo tolikšno važnost. Tako mislim, čez nekaj trenutkov pa, ko se bodo sinovi in mož, vsak s svojo kučmo, prikazali na vratih in dejali »mama, nisi še pripravljena? Gremo, pozno je že!«, takrat me bo prevzelo in bom lahka, kot da bi ves trud šel iz mene. Odšla bom, da se preoblečem, v hipu bom spet polna pozabljene hvaležnosti, polna prepričanja v življenje, spet gotova, da je tale svet še vedno svet ljubezni in dobrote. Je božič samo praznik trenutne sugestije ali trajajoča resničnost?

»Oprostite: kdo je po vašem Jezus Kristus?«

»Materialisti 19. stoletja in njihovi potomci 20. stoletja trdijo, da z novimi odkritji na področju znanosti in tehnike Bog ni več potreben, vera v Stvarnika da je odveč. Ne zavedajo se, da prinaša vsak nov odgovor tudi nova vprašanja. Bolj kot spoznavamo obsežnost atomske strukture, življenja in vesolja, bolj nas prese- neča veličina božje stvaritve. Kljub vsej zemeljski znanosti nam je Bog nujno potreben. Ta Bog je Jezus Kristus.«

Wernher Von Braun
ravnatelj ameriške vesoljske ustanove NASA

»Kristus je svetilnik na bregu življenja, je varen pristan, v katerega se iz nevihte zateka naša misel.«

Gerald Ford — ameriški predsednik

»Mislim, da bi v preteklih stoletjih na vprašanje, kdo je Kristus, odgovorili enako kot danes. Kljub temu pa trdim, da je Kristus predvsem človek in Bog današnjih dni.«

Charlie Chaplin — režiser

»Kristus je zame bil in bo vedno najbolj vzvišeno, najvišje, edino idealno bitje človeštva. Njegova eksistenca, njegova beseda, njegova smrt na križu so najlepši dar, kar jih je bil svet deležen. Kristus je ljubezen.«

Arthur Rubinstein — pianist

»Vprašanje o Jezusu Kristusu je teološki problem in jaz mu nisem kos.«

Ignazio Silone — pisatelj

»Brez Kristusa bi imel Bog zame dve podobni: bleščečo, ki je odraz neizmerne lepote vesoljstva, a tudi temno podobo metafizičnega zla, ki spominja na fiziološko, psihološko, socialno in tudi duševno revščino človeka. Kristusov prihod na zemljo te dileme sicer ni rešil, pomaga pa nam, da jo sprejemamo. Kristus ni bežal pred zlom, nasprotno, premagal ga je, s smrtjo na križu je dokazal, kaj je ljubezen. Zaradi tega Mu sledim in se tudi sramujem svoje pomanjkljive vere.«

Henry Clouzot — režiser

MARTIN JEVIKAR

AVE MARIA

Najstarejši slovenski verski mesečnik, ki izhaja danes med Slovenci, je AVE MARIA — Nabožni slovenski mesečnik — Urejšajo in izdajajo slovenski frančiškani v Združenih državah Amerike — St. Mary's Seminary, Le-mont, Illinois. Tiska Ave Maria printery. Oblika 4°.

List je ustanovil p. Kazimir Zakrajšek 4. marca 1909, da bi ohranjal versko življenje med slovenskimi izseljen-ci, ki so bili preprosti in raztreseni po vseh Združenih državah. Urejšajo ga ves čas frančiškani: Zakrajšek, Am-brožič, Zorman idr., ki navadno niso podpisani. List se na zunaj vsa leta skoraj ni spremenil, le januarja 1964 so si nabavili nov tiskarski stroj (Varityper — model 660), ki ima tri vrste črk. Izhaja vsak mesec na 32 strah in je ilustriran.

Ker je list verski, prinaša različne verske in nabožne članke, napisane poljudno in razumljivo vsem. Ob dru-gem vatikanskem koncilu je list bravce seznanil z vse-mi sklepi in spremembami v verskem življenju. Več član-kov je bilo posvečenih Marijinemu češčenju, njenemu prikazovanju v Fatimi. Celo vrsto let so izhajale obšir-ne razprave o Marijinih božjih poteh na Slovenskem p. Odila Hajška, ki jih je Celovška Mohorjeva družba po-natisnila v zajetni knjigi *Marijine božje poti*, 1971, str. 652. Poleg tega prinaša list tudi članke o različnih vprašanih življenja, poročila iz slovenskih naselbin, do-pise naročnikov, življenjepise zaslužnih Slovencev, spo-minske članke ob smrti pomembnejših izseljencev, da je iz njega razvidno življenje slovenskih zdomcev v Zdru-ženih državah. Mnogo člankov je posvečenih Baragu in naporem za njegovo beatifikacijo.

Vsa leta pa prinaša list tudi črtice, pesmi in pove-sti. V tem pogledu je bil najdelavnejši p. Ambrožič, ki je trideset let polnil list s črticami in daljšimi povestmi: *Pozabljen amulet* (1928-30), *Minnetonka* (1930-31), *Bela vrana* (1937), *Tonče s Sloma* (1943), *Pamet se mu je odprla* (1955), *Stara krošnja Urbanova* (1960-61), *Izidor Obrobnik in njegova naloga* (1968-69). Tudi nekatere teh povesti je ponatisnila Celovška MD. Po zadnji vojni je začelo sodelovati v listu nekaj poveljnih zdomcev, pred-vsem pesnik in pisatelj Karel Mauser, ki je priobčil tu-kaj povest *Razdrto gnezdo* (1965-67) in več pesmi, Mar-jan Jakopič pesmi, Lojzka Verbič črtice in drugi.

List je bil ustanovljen za tedanje izseljence in so ga občutili za svojega: »Ave Marijo radi prebiramo, saj je to še edini žarek, ki nam prihaja v hišo v tujini.« (Mrs. F. Samsa, Chisholm, Ohio, 1967). »Dam vam vedeti, da je moja žena komaj čakala, da je prišla Ave Maria. In je brala in veselo rekla, oh, kako lepo pišejo, vse lepe povesti, lepo branje bom imela v Ave Maria, dokler bom

živa. In je prišel april mesec in se je od nas za vedno poslovila.« (Martin Krasovec, Pueblo, Colo., 1967). »List Ave Maria nam je zelo potreben in v veliko tolažbo po-sebno starejšim, ki radi zvemo, kaj se po svetu godi. Tudi iz naše rojstne domovine...« (Mary Gombach, Euclid, Ohio, 1967). »Se prav lepo zahvaljujem za tako redno pošiljanje Ave Maria. Sploh ne bi mogla biti brez tega priljubljenega lista, tako sem se navadila.« (Roza Lesnika, Windsor, Ont., 1967).

Toda stari izseljenci izumirajo, njihovi otroci pa ne berejo več slovensko: »Koj ko dobim Ave Marijo, se kar usedem in čitam, dokler ne pridem do konca. Prvo či-tam, kar me najbolj zanima — kaj naročniki pišejo — potem pregledam slike, potem začnem od začetka. Res škoda, da moji otroci ne znajo slovensko, potem bi tudi onadva lahko brala. Tako bi mi ne bilo treba razlagati v angleškem vsako sliko in pesmico, kaj pomeni.« (Mary Rodomski, Detroit, Mich., 1967). »Sem zelo bolna in sla-ba, ne mislim, da bom dolgo več živela, stara sem 85 let in 9 mesecev. Kadar boste dobili sporočilo o moji smrti, potem ni več treba pošiljati Ave Marijo, ker ne zna noben slovensko brati.« (Mrs. Frances Stergar, Indianapolis, Ind., 1967). »Naša naselbina izumira tukaj, mladina se je preselila od tu, ker tukajšnje rudnike za-pirajo. Starejši se pa selimo v večnost...« (Nick Novak, Kirkland Lake, Ont., 1967).

O izumiranju in skrčenju naročnikov toži uvodnik *Ze-lo nas skrbi* v decembrski številki 1966: »Zaključujemo 58. letnik mesečnika Ave Maria. V januarju smo poslali list 4.468 naročnikom, v novembru pa 4.330 naročnikom. Razlika za slovenski list je velika. Število naročnikov je padlo zaradi umiranja starejših Slovencev.« Nekateri so se tudi preselili in niso poslali novega naslova. Pre-mnogi so zapadli življenjskemu materializmu in prav ta-ko premnogim se »kar samo po sebi zdi umevno, da otroci ne bodo govorili slovensko, ne bodo brali slo-venskih časopisov in listov.«

Frančiškani izdajajo tudi AVE MARIA KOLEDAR, ki je začel izhajati leta 1913. Ima enako veliko obliko kot revija, šteje pa okrog 150 strani. Prinaša razprave ver-ske, moralne, zgodovinske in politične vsebine, življe-njepise, črtice in pesmi. V Koledarjih je izšlo tudi veliko podatkov iz razvoja in življenja slovenskih naselbin in župnij ter iz delovanja slovenskih škofov, misijonarjev in duhovnikov. Koledarji so zelo bogati in v njih bodo našli zgodovinarji veliko podatkov o slovenskih izse-ljencih. Koledarji so odlično ilustrirani.

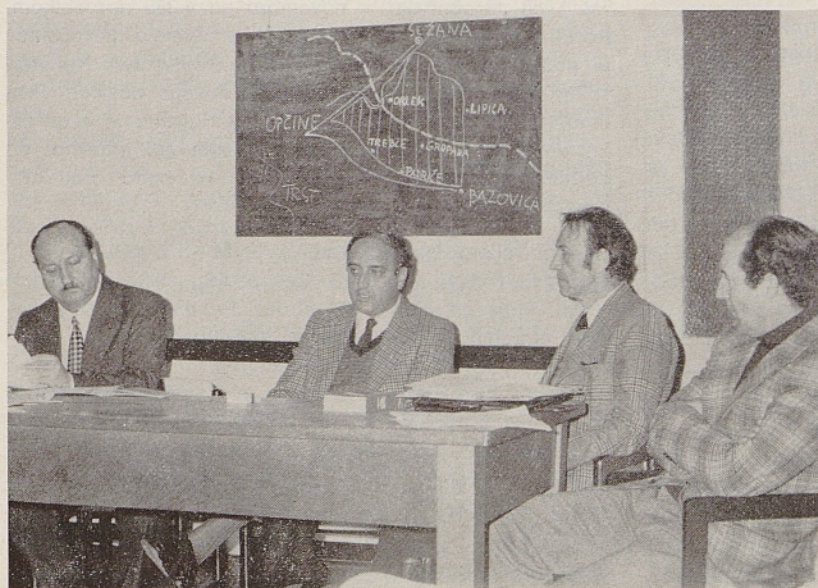
Frančiškani v Lemontu so izdali več knjig nabožne, verske in moralne vsebine.

Industrijska prosta cona in mi

31 let po koncu druge svetovne vojne, 29 let po podpisu mirovne pogodbe in 22 let po londonskem sporazumu se je Italija vendarle odločila dokončno rešiti sporno vprašanje meje z Jugoslavijo. Rezultat večdesetletnega dozorevanja v krčih revanšizma in nacionalizma je sporazum, ki so ga podpisali lani v Osimu in so ga zdaj dokončno ratificirali. Ta sporazum Slovenci v Italiji pozdravljamo, vendar pa moramo z občutkom nemoči ponovno ugotavljati, da nas tudi Osimo mora usodno prizadeti. Predvidena je namreč ustanovitev mešane industrijske proste cone, ki bo slovenski narodnostni skupnosti odtujila pomemben del njenega teritorija, zbrisala z zemljevida celo vas in prizadela še druge. Na prosto cono smo tržaški Slovenci v prvem trenutku reagirali dokaj medlo, saj nas je najprej zbolelo, da novi sporazum ne predvideva za Slovence nobenega zaščitnega instrumenta, bili smo še pod vtisom dokončnega sporazuma, grozljiva velikost proste cone in vse, kar je z njo združeno pa nam je bilo nekako zastrto v meglenih točkah osimskih dokumentov. Dejanske nevarnosti smo se zavedli šele kasno, res pa je tudi, da smo se bali, da bi katerikoli glas proti industrijski coni bilo razumeti kot nasprotovanje celotnemu sporazumu. Tako smo razumeli vseh tistih 65 tisoč podpisov pod zahtevo po integralni prosti coni, ki kot neuporaben papir zdaj ležijo deponirani v parlamen-

tu. V tej zahtevi so se združeni znašli vsi nacionalistični revanšisti, desničarski krogi KD, independentisti ter priložnostni zavezniki liberalci in radikalci, toda med podpisniki je tudi veliko pristašev in volilcev drugih strank, ki so nasledli spretnim pobudnikom kampanije, ki jo hočejo izkoristiti v protijugoslovanske namene. Slovenci k tej kampaniji nismo pristopili, ker smo se zavedli, kakšni ljudje so stali za njo in kakšni so njihovi cilji. Vse bolj pa smo se postopoma začeli zavedati, kaj utegnemo doživeti s to industrijsko prosto cono, ki bo zajela 25 kvadratnih kilometrov kraške zemlje. Doslej smo prenesli razlastitve nekaj sto hektarov, kilometri in preseljevanje so nam bili prihranjeni...

Nasprotovanje proti prosti coni pa ni prišlo samo iz desničarskih krogov, ki imajo svoje dobro znane cilje in niti ne samo iz krogov slovenske manjšine. Vse bolj so prišli do veljave glasovi strokovnjakov in izvedencev, ki govorijo kritično o upravičenosti umestitve industrijskih velikanov na Krasu. Ne gre samo za varovanje okolja in zaščito pred onesnaževanjem tržaškega obmestnega ambianta, pač pa tudi za strogo gospodarske nagibe. V severni Evropi je nastalo že več podobnih velikanov in spodnjo mejo velikosti industrijskih con so določili prav pri 25-ih kvadratnih kilometrih, vendar pa s pojmom, da obstajajo možnosti še nadaljnjega širjenja. Te možnosti pa v trikotu Opčine - Se-

Pri okrogli mizi o industrijski prosti coni na Krasu v DSI so sodelovali dr. Egidij Vršaj, dr. Aleš Lokar, dr. Jože Škerk in Aleksander Mužina.

žana - Bazovica ni... Obstajata torej edinole dve razlagi: ali se velikan že rojeva kot pritlikavec in ima torej omejene razvojne možnosti, ali pa gre za tih načrt, da bi cona počasi in pod silo razmer prerasla postavljene meje in se razpasla preko cest in železnic na celo kraško planoto tja preko Opčin, proti Proseku in Nabrežini... tedaj ne bomo več imeli strnjene vasi, ne teritorija, tedaj ne bomo več skupnost. Kaj nam bodo takrat pomagale dvojezične table in kakšno zadovoljstvo nas bo lahko prevzele, da bomo kot posamezniki (morda) imeli prednost pri nastavljanju v notranjosti.

Industrijska prosta cona bi najbolj racionalno stala ob morju in te možnosti so na Severnem Jadranu dane. Taka lega namreč zagotavlja konkurenčnost in vabi druge naložbe zaradi neposrednosti prevozov. Trikotnik na Krasu pa je 20 km daleč od pristanišča, pretovarjanju se ni moč izogniti, graditi je treba nove ceste, železniške priključke in izogibalnice, zagotoviti je torej treba velika sredstva za infrastrukture. V obdobju gospodarske krize, ki ne kaže znakov popuščanja, je vsa ta zadeva kar se da negospodarna. Tudi s pravnega stališča se obetajo veliki zapleti, saj je vrsta točk in norm predvidenih v sporazumu v očitnem protislovju z italijanskimi kot tudi z jugoslovanskimi zakoni...

Nič manj pomislekov ni prosta industrijska cona na Krasu vredna z ekološkega stališča, saj bo stala na področju, ki je bilo prvotno mišljeno kot integralni del zelenega pasu okoli Trsta, njegova pljuča, naravni rezervat, po osnutku novega urbanističnega načrta, pa naravni park. Osim je z vsem tem obračunal in prinesel bo dim, smrad in odpadke, industrijska odplaka pa bo onesnažila kraško podzemlje in morje. Kje po vsem tem lahko še ugotovimo korist? Trst demografsko upada (v desetih letih je izgubil 8 tisoč prebivalcev) in zaposlitev išče le malo ljudi, ogromna večina bi torej morala priti od drugod. Računajo, da bo industrijska cona takega obsega, kot se načrtuje med Opčinami, Sežano in Bazovico, priklicala na bližnje področje približno 30 tisoč delavcev, z družinami 70 in več tisoč oseb torej. Za te bo treba tudi zgraditi domove in torej bodo na vrsti nove razlastitve, novi gradbeni kompleksi, del Krasa bi se torej spremenil v satelitsko mesto, slovenski teritorij bi bil za vedno izgubljen. Spričo mnenj in izvajanj, ki jih vse bolj pogostoma slišimo v strokovnih krogih, postaja vse bolj upravičen sum, da je industrijska prosta cona bila načrtno vključena v osimski sporazum, da bi enkrat za vselej opravili s slovensko narodnostno skupnostjo na Tržaškem. V nasprotnem primeru pa lahko zaključimo, da gre za čisto navadno špekulacijo velekapitala in multinacionalnih družb. Z Osimom bi torej postali predmet še bolj brezobzirne sile... P.

LUDVIK KLAKOČER 70-LETNIK

V Sydneyu v Avstraliji je 17. avgusta obhajal sedemdesetletnico glasbenik in kulturni delavec LUDVIK KLAKOČER, doma iz Veternika na Štajerskem. Slavljenec je dobro znan tudi na Tržaškem, saj se ga še marsikdo spominja kot vodje glasbenega oddelka tržaškega radia in uspešnega pevovodje mešanega zbora »Škrjanček«. Gimnazijo je Ludvik Klakočer začel v Škofovih zavodih v Št. Vidu nad Ljubljano, kjer je izoblikoval prirojeni čut in ljubezen do glasbe, jezikov in pisanja. Že pred prihodom v Trst se je posvetil časnikařtvu, bil je tudi prevajalec svetovno znanih del in glasbeni kritik. Po vojni je v Trstu pomagal na najrazličnejših področjih: na radiu, pri gledališču in pri cerkvenem pevskem zboru pri Sv. Antonu. Danes živi slavljenec v Avstraliji, kamor se je izselil z družino. Tudi v Avstraliji se je posvetil kulturnemu delu, ustanovil je zbor Škrjanček in pomagal kjerkoli je bilo potrebno. Avstralske Mislili so se ga ob jubileju spomnile z daljšim člankom in fotografijo.

PEKTORAL ŠKOFA AMBROŽIČA

Župnija Marije Pomagaj v Torontu v Kanadi je v nedeljo, 19. septembra, poklonila slovenskemu rojaku škofu Ambrožiču pektoral, križ, ki ga bo novi dostojanstvenik nosil poslej na svojih prsih. Kot poroča verski list Božja beseda, je načrt za križ pripravil g. Vilko Čekuta, izdelala pa sta ga in krila vse stroške za izdelavo gospoda Rak in Slokar. Pektoral je izdelan iz suhega zlata in vanj je vdelenih petero dragocenih kamnov. Ti kamni so svetopisemsko izbrani in zaznamovani: granat, ametist, topaz, safir in akvamarin. Na zlatih straneh je upodobljen venec lipovih listov — simbol slovenstva.

HLAPEC JERNEJ V BUENOS AIRESU

V Buenos Airesu je 9. oktobra gostoval na odru Slovenske hiše SLOVENSKI ODER iz Mendoze z dramatizacijo Cankarjevega HLAPCA JERNEJA. Mendoški igralci so prišli v prestolnico na povabilo gledališkega odseka Kulturne akcije, potem ko so svojo cankarjansko predstavo uspešno krstili sredi septembra na odru Slovenskega doma v Mendozi. S predstavo v Buenos Airesu in Mendozi so se vredno uvrstili v počastitev Cankarjevega leta in dodali svoj donesek drugima dvema velikima umetniškima in kulturnima dogodkoma v letošnji sezoni Kulturne akcije: likovni razstavi keramike in risb akademske slikarke Bare Remec in nedavnemu izidu nove knjige Balantičevega pesniškega opusa.

SKAVTOM ČASTNO OBČANSTVO

Slovenska zamejska skavtska organizacija je po svojih močeh pomagala slovenskemu prebivalstvu na potresnem področju. Že nekaj dni po prvem usodnem sunku so skavti iz Trsta in Gorice postavili šotore med podrte hiše v Subidu in prinesli hrano in obleke.

Poleti so skavti, skavtinje in drugi prostovoljci cel mesec delali v občini Tipana.

V zadnjih tednih so z denarjem, ki so ga nabrali ali sami ali pa so ga nabrala druga društva, verske skupnosti, slovenska stranka, Katoliški glas, kupili tri rulotke. Eno so prepeljali v Tipano, dve pa so izročili potrebnim družinam v Subidu. Ko tam ne bodo več potrebne, bo izkupiček uporabljen na drugačen način vedno v korist beneških Slovencev na potresnem področju.

Vse to je le kapljica vode v morju potreb in težav, ki so jih deležni prizadeti ljudje. Vendar so tudi za to hvaležni. Tako je ahtenska občinska uprava, ki predstavlja tudi prebivalstvo Subida, podelila častno občanstvo osebam in ustanovam, ki so ljudem v občini priskočile na pomoč. Med častne občane je bila pred kratkim vpisana tudi Slovenska zamejska skavtska organizacija.

ŠKEDENJSKE NOVICE

Med špirografiranimi listi, ki hajajo v okviru raznih krožkov in skupnosti, so se pred kratkim pojavile tudi ŠKEDENJSKE NOVICE, ki jih izdaja Dom Jakoba Ukmarja v Škedenju. Prva številka prinaša predvsem novice iz škedenjskega okraja. Druga številka je napovedana za božič.

+ Prof. IVAN TOMŠIČ

V Ljubljani je letos novembra preminul prof. Ivan Tomšič, redni profesor za meddržavno pravo in diplomatsko zgodovino na ljubljanski univerzi. Star je bil 74 let. Pokojni je bil znanstvenik svetovnega slovesa in ugleda. Bil je tudi dvakrat dekan fakultete in se je med drugim ukvarjal z manjšinskimi vprašanji.

NAGRADA ZA DOBROTO

Učenci petega razreda osnovne šole Ivan Trinko-Zamejski pri Domju so letos prejeli nagrado za dobroto »Livio Tempesta«, ki se podeljuje vsako leto zaslužnim otrokom. Priznanje so prejeli, ker so med šolskim letom pomagali svojemu hudo prizadetemu sošolcu.

BOGOMIL BRECELJ ŽUPNIK V NABREŽINI

Bogomil Breclj, znani in agilni župnik najprej v Doberdobi, pozneje v Zgoniku, je letos decembra postal župnik v Nabrežini, kjer je nasledil župniku Srečku Rejcu. Gospodu Breclju želimo na novem mestu veliko uspehov in zadoščenja.

CECILIJANKA IN REVIJA ZBOROV

Zadnji dve nedelji v novembru sta za Trst in Gorico pomenili praznik zborovskega petja. 20. in 21. novembra je bila v Gorici tradicionalna letos že devetnajsta revija zborov Cecilijanka, na kateri je nastopilo 16 zborov iz zamejstva. Naslednjo nedejlo, 28. novembra, pa je bila v Trstu tradicionalna revija zborov, ki jo prireja ZCPZ s Tržaškega. Na tej reviji je nastopilo 12 zborov.

TEOLOŠKI TEČAJ V TRSTU

Z letošnjo jesenjo se je v Marijinem domu v ulici Risorta v Trstu začel teološki tečaj, ki bo trajal do 3. junija 1977. Tečaj je vsak petek zvečer in se ga lahko udeleži vsakdo. Na koncu bodo lahko tečajniki naredili izpite in prejeli diplomu, ki jih bo usposabljala za poučevanje verouka.

DVOJEZIČNO POSLOVANJE

Poslej bo dežela Furlanija - Julijska krajina finansirala dvojezično poslovanje slovenskega šolstva v naši deželi. Deželni svet je namreč z glasovi vseh demokratičnih strank odobril zakonski osnutek svetovalca Slovenske skupnosti dr. Draga Štoker o popolnem kritju vseh stroškov, ki so v zvezi z dvojezičnim poslovanjem slovenskih šol.

IZ DELOVANJA DSI in SKK

Društvo slovenskih izobražencev nadaljuje svojo sezono z večeri, ki so za vse okuse. V ponedeljek, 8. novembra, je predaval dr. Bogo Senčar o svojih vtisih s poti po Ameriki. Predavanju je dal naslov »Obisk v Rhode Islandu«. Naslednji ponedeljek, 15. decembra, je sledila proslava 20-letnice madžarske vstaje, ki jo je pripravil Saša Martelanc, izvedli pa so jo Matejka Maver, Marijan Bajc in Livij Valenčič. Tržaški italijanski pisatelj Fulvio Tomizza je bil gost večera v ponedeljek, 22. novembra. Srečanje je bilo ob premieri njegove dramatizacije Cankarjevega Martina Kačurja v tržaškem italijanskem gledališču. Nadvse temeljita in zanimiva je bila končno razprava za okroglo mizo o industrijski coni na Krasu. Pri okrogli mizi so sodelovali prof. Aleš Lokar, dr. Egidij Vršaj, dr. Jože Škerk in Aleksander Mužina.

Večeri v DSI so vsak ponedeljek ob 20.15.

Živahno dejavnost ima tudi Slovenski kulturni klub, to je mladinska organizacija, ki združuje v glavnem študirajočo mladino in ima svoje redne sestanke na sedežu Slovenske prosvete v Donizettijevi ulici 3 vsako soboto ob 19. uri. Iz delovanja SKK naj tokrat omenimo predavanje časnikarja Saša Rudolfa o olimpijskih igrah v Montrealu, razpravo o preštevanju na Koroškem (skupaj z Mladinskim krožkom v Trstu), predavanje dr. Draga Legiša na isto temo in nepogrešljiv obisk sv. Miklavža.

Dr. MAKSIMILIJAN DRŽEČNIK 30 LET ŠKOF

15. decembra je obhajal tridesetletnico škofovskega posvečenja mariborski škof Maksimilijan Držečnik. Mariborsko - lavantinska škofija ima v seznamu od ustanovitve leta 1228 že 59 škofov. Mariborski škof je bil tudi božji služabnik Anton Martin Slomšek, čigar odločitve so imele daljnosežne posledice za vse Slovence.

Drobci iz manjšinskega sveta

DVA KONGRESA

Letos poleti sta imeli svoj kongres najpomembnejši mednarodni manjšinski organizaciji: AIDLCM (Mednarodno združenje za zaščito ogroženih jezikov in kultur, c/o J. Costa, 22 rue Greuze, 66000 Perpignan, Francija) in FUENS (slovenska kratica za Federalistično unijo evropskih narodnostnih skupnosti; mednarodne kraticice so francoska UFCE, nemška FUEV in angleška FUEN, naslov: O. Meinhardt, Ryegade 62/38, 2100 København Ö, Danska). Poleg teh zvez delujejo v korist manjšin še številne ustanove in društva. *Minority Rights Group* (36 Craven Street, London WC2N 5NG, Velika Britanija) izdaja študije o problemih narodnih, socialnih in drugih manjšin v različnih državah po svetu. Založba *Wilhelm Braumüller* (Servitengasse 5, 1092 Wien, Avstrija) tiska strokovne knjige o manjšinah in mernarodno trimesečno revijo o manjšinskih vprašanjih *Europa Ethnica*, ki je naslednica glasila predvojnega Kongresa evropskih narodnih manjšin *Nation und Staat*, med uredniki sta znana strokovnjaka Veiter in Héraud; revija, ki je letos v 33. letniku, prinaša razprave, novice o manjšinah, prikazuje novih knjig in uradna sporočila FUENS). *Institut za narodnostna vprašanja* (Cankarjeva 5, 61000 Ljubljana) se ukvarja predvsem z vprašanji slovenskih manjšin in manjšin v Jugoslaviji, občasno pa izdaja *Razprave in gradivo* (od leta 1960 je izšlo osem zvezkov, letošnja aprilska 7. - 8. številka je posvečena manjšinskim vprašanjem v Avstriji). *Istituto di sociologia internazionale di Gorizia* (ISIG, ul. Malta 2, 34170 Gorica) preučuje tudi manjšinsko problematiko. *Istituto Dantesco Europeo* v Milanu se poteguje za manjšinsko univerzo (pri občasnih srečanjih sodeluje tudi deželno vodstvo Slovenske skupnosti). Za manjšine se zavzemajo tudi esperantska društva, jezikoslovne in sociološke fakultete, organizacije na regionalni ravni in seveda ustanove samih manšin.

Kongres FUENS je bil 19. septembra v Edimburgu. Šlo je za izredni kongres, ki je le sprejel novi statut. Zveza je nastala leta 1949, da bi nadaljevala delo Kongresa evropskih narodnih manjšin. Vanjo so vključene kot redne članice le organizacije, ki so izraz kake manjšine. Razširjena je predvsem po srednjem in severnem delu zahodne Evrope. Člana FUENS sta tudi

Slovensko ljudsko gibanje iz naše dežele in Narodni svet koroških Slovencev s Koroške. Med podpredsedniki je koroški Slovenec dr. Reginald Vospornik. V mladinski komisiji, ki ima samostojno delovanje in vodstvo, sta tudi Slovenski kulturni klub iz Trsta in Koroška dijaška zveza iz Celovca.

Dela te zveze pri nas zadnje čase ni bilo dovolj čutiti, kaže pa, da je novi tajnik Meinhardt razgibal članstvo. Zveza je imela več stikov z evropskim parlamentom, tajnik in predsednik Joergensen sta se udeležila zborovanj in manifestacij v različnih državah in sta večkrat intervenirala pri oblasteh v korist manjšin, pripravlja se kongres, ki bo septembra 1977. Tam naj bi razpravljali o evropskem združevanju in manjšinah, o manjšinski zaščiti v vzhodni Evropi, posodobili naj bi tudi *Temeljna načela manjšinskega prava*, ki jih je zveza sestavila leta 1967.

Magno charto manjšinskih pravic je letos sprejel tudi redni kongres AIDLCM, ki je bil v Chatillonu v dolini Aoste 24. in 25. julija. Na zborovanju so obširno razpravljali o položaju manjšin v Avstriji in v dolini Aoste. Za novega predsednika so izvolili znanega strokovnjaka prof. Guya Hérauda, dosednji predsednik Katalonec Espriu je postal častni predsednik, potrdili pa so tajnika Jordija Costo in, med podpredsedniki, prof. Borisa Pahorja iz Trsta.

Mednarodno združenje za zaščito ogroženih jezikov in kultur je nastalo leta 1962, povezuje pa nepolitična društva in posameznike. To je omogočilo združenju zelo aktivno prisotnost v javnosti, saj nekaj navdušenih posameznikov lahko večkrat več naredi kot pa zveza društev, ki je podvržena birokratizaciji. Združenju je uspelo zbrati predstavnike zelo številnih manjšin, predvsem med »prepovedanimi narodi« in »odrezanimi jeziki«, če se smeta tako uporabiti naslova Salvijevih knjig o narodih brez države in o jezikovnih in kulturnih otokih.

To velja v polni meri za Italijo, kjer je zelo aktiven federalni odbor združenja, ki deluje od leta 1967. Med glavnimi garači sta Tržačana prof. Boris Pahor, ki o tem delu poroča v dragocenih dnevnikih in člankih v Zalivu in Novem listu, ter prof. Samo Pahor.

Sad dela italijanskega federalnega odbora so tudi pobude za nekatere pomembne publikacije o manjšinah. To velja za znano knjigo o

manjšinah v Italiji *Le lingue tagliate* (založba Rizzoli, Milano) Sergia Salvija, ki je v kratkem času doživela dve izdaji (januarja in maja leta 1975). Isti avtor je že leta 1973 izdal obširno knjigo *Le nazioni proibite* o desetih evropskih narodih brez države pri založbi Vallecchi v Firenci. V tem mestu izdaja tudi revijo *Il bimestre* (via Kiev 26, 50126 Firenze), ki posveča del svojega prostora manjšinskim vprašanjem.

Na knjigo *Le mille culture* (Ulderico Bernardi in drugi, založba Coines, Rim 1976, 280 str., 3.000 lir) in na njen nastanek je opozoril že Boris Pahor (Novi list, 18.11.76). Tudi te knjige bi ne bilo brez AIDLCM. Poleg uvodne Bernardijeve študije so v njej pričevanja o nekaterih manjšinah v Italiji (dva sestavka je že objavila prva številka revije Minoranze). Med avtorji sta Boris Pahor in Samo Pahor, ki poroča o Slovencih v Italiji. Zelo zanimivi so podatki o nastanku in ustroju AIDLCM, za katere zvemo iz spisa tajnika italijanskega federalnega odbora AIDLCM prof. Tava Burattija in iz objavljenih pravil in listin združenja.

Nationale Minderheiten in Westeuropa

To pa je naslov knjige, ki jo je izdala lani *Bundeszentrale für politische Bildung* v Bonnu. Gre za zbirko 30 referatov o manjšinski problematiki in o nekaterih manjšinah v zahodni Evropi. Skupno 120 strani drobnega dvokolonskega tiska. Dragoceno gradivo, ki pa žal ne obravnava Slovencev v Italiji in Avstriji. Le na zemljevidu na straneh 48 in 49 daje te številke: Slovenci na Koroškem 25.472, v Italiji 65.000.

Slovensko vprašanje na univerzi

Že večkrat je bilo poudarjeno, kakšno veliko vlogo bi lahko imelo tržaško vseučilišče, če bi se odprlo kulturnim in znanstvenim vplivom sosednjih narodov in opravljalo tudi posredniško vlogo. Na univerzi bi se morala tudi bolj poznati tukajšnja stvarnost, ki jo oblikujeta dva naroda. Položaj se počasi izboljšuje, čeprav še ni bilo odločnejših korakov odgovornih (pomislimo le na mesto, ki je odmerjeno slovenskemu jeziku, književnosti, zgodovini, kulturi).

Že prejšnja leta so slovenski akademiki pisali teze tudi o slovenskih vprašanjih, na raznih fakultetah delujejo tudi nekateri profesorji in asistenti slovenske narodnosti.

Razveseljivo je dejstvo, da prihajajo slovenska vprašanja tudi v programe nekaterih predmetov. Tako je že v akademskem letu 1974/75 skupina italijanskih slušateljev političnih ved sodelovala pri seminarju o manjšinski problematiki v naši deželi, ki ga je vodil dr. Emidij Susič. Na podlagi dokumentacije z manjšinske konference so napisali svoje referate. To je bil del programa za izpit *sociologije etničnih odnosov*. Slušatelji tega mladega predmeta imajo na

razpolago tudi zanimiva skripta (Anna Maria Boileau, Raimondo Strassoldo, Emidio Sussi: *Tem di sociologia delle relazioni etniche*, ISIG, Gorizia 1975, 179 str.), ki govorijo o klasifikaciji manjšin, spremenljivkah in sociopsiholoških razsežnostih manjšinske problematike. To so sicer začasna skripta za interno uporabo (avtorji v uvodu obljubljajo popolnejše delo), ki pa pričajo o strogo znanstvenem, teoretskem obravnavanju vprašanja, ki ga včasih obravnavamo vse preveč čustveno. Bogata je tudi bibliografija (dosti ameriških avtorjev).

V lanskem akademskem letu je šest slovenskih slušateljev ekonomske zgodovine (prof. Tagliaferri) na tržaški ekonomski fakulteti sestavilo in tudi ciklostiliralo 164 strani dolgo seminarsko nalogo v italijanščini *Razvoj slovenskega združništva v Furlaniji - Julijski krajini od leta 1880 do druge svetovne vojne*. V delu, ki je nastalo na podlagi slovenskih in italijanskih virov ter tržaškega sodniškega arhiva, je zbrano zelo veliko gradiva, preslikani so tudi nekateri dokumenti, objavljen je doslej najpopolnejši seznam vseh takratnih slovenskih zadrug itd. Podobna raziskava je bila pri istem profesorju tudi leto prej, poglobiti pa jo mislijo tudi v tem letu.

V kratkem bo ciklostilirana tudi raziskava, ki jo je sestavilo v preteklem akademskem letu petnajst slovenskih slušateljev tržaške leposlovne fakultete. Pri seminarju o italijanski zgodovini od konca druge svetovne vojne do politične krize v petdesetih letih, ki so ga vodili profesorji Sala, Rovatti in drugi, so ti študentje prevzeli vsestranski prikaz tržaškega vprašanja od leta 1945 do 1954.

Slovenski slušatelji iste fakultete mislijo v tem akademskem letu prirediti za italijanske sošolce okroglo mizo o Cankarju in dvodnevni tečaj o slovenski manjšinski problematiki. Letos vodijo tudi profesorji Sala, Apih in Jože Pierazzi (ki je letos prevzel *zgodovino slovenskih narodov*) seminar o zgodovini južnih slovenskih narodov s posebnim poudarkom na zgodovini odnosov med Italijo in Jugoslavijo ter medsebojnih vplivov narodov teh sedanjih držav v času risorgimenta.

Globalnost in postopnost

Na tržaški manjšinski konferenci leta 1974 je vzbudil pozornost poseg tržaškega profesorja ustavnega in deželnega prava Sergia Bartoleja. Takrat je v Primorskem dnevniku (13.7.74, str. 10) objavil celo pojasnilo, da bi preprečil nesporazume. Kljub temu je njegov Slovenec naklonjeni, a globalni zaščiti nenaklonjeni sestavek dobil oznako »teoretizacija postopnosti«.

V oceni manjšinske konference, ki jo je objavil v reviji Trieste (št. 95, oktober 1974, str. 10-11), je bil še bolj rezek: globalna zaščita,

predvsem pa reševanje problemov s »paketom« kot na Južnem Tirolskem, je nevarna, ker ustvarja nesorazmerja v družbi in zakonodaji. Manjšinska vprašanja je treba reševati ob uresničevanju reform, ki jih zahteva ustava. Ravno pomanjkljiva stopnja demokratičnosti in svobode v državi je kriva nezadovoljivega položaja slovenske manjšine.

V drugem zvezku zbornika *Studi in onore di Manlio Udina* (A. Giuffrè editore, Milano 1975, str. 1333-1373), ki je prišel pred kratkim v promet, objavlja prof. Bartole razpravo *Profil della condizione della minoranza linguistica slovena nell'ordinamento italiano*, ki razvija govor na manjšinski konferenci. Delo vsebuje zanimive elemente, v svojih skrajnih posledicah pa teoretizira kar drugorazrednost slovenske manjšine. Sestavek je nastal pred osimskim sporazumom, zato ne upošteva novega položaja. Bartole sam pa je, se zdi, medtem delno spreminil nekatera stališča.

Avtor sprejema Pizzorussovo tezo, da je manjšinska zaščita ustavno načelo, ne pa snov, ki naj bi bila v pristojnosti te ali one oblasti. Priznava potrebnost zaščite manjšine kot skupnosti, ne le njenih članov kot posameznikov. Utemeljuje razširitev manjšinskih pravic tržaskih Slovencev na vse deželno ozemlje. To s tem, da pokaže na možnost, da se posebni statut, ki je bil priložen londonskemu memorandumu, aplicira obenem z ustavnimi določili, s katerimi ima veliko skupnega (npr. jezik pred sodiščem in ozemlje krajevnih uprav). Pri tem pa pripominja, da je »italijanska pravna ureditev« pri uresničevanju 6. člena ustave izbrala za vsako manjšino drugačen način zaščite. Gre za neko usmerjenost, ki morda ni zavestna, a je za Bartoleja, ki jo raziskuje, očitna. Za Slovence je to reševanje s pomočjo in z izkoriščanjem rednih zakonov in raznih manjših popravkov ter upravnih aktov, ne pa s posebnimi, statičnimi, ločenimi pravnimi ali ozemeljskimi institucijami in določili ali »paketi«. Če ta sistem večkrat ne deluje, je krivda v počasnosti demokratičnega razvoja vse italijanske družbe. Taka zaščita je lahko model za ostale manjšine v Italiji. Izjeme so Južni Tirolci in Aostanci.

Ravno tu se je treba ustaviti in razmisliti. Ni mogoče govoriti o »izbiri ureditve«, saj je to, kar pride vanjo, sad boja manjšin in njihovih podpornikov. Pozitivne rešitve, ki jih našteva avtor, niso prišle same od sebe. Naše izkušnje učijo, da je potrebna globalna zaščita, ki naj popravi pretekle krivice in postavi temelje pravičnejši bodočnosti. Šele potem more in mora manjšina sproti izkoriščati redne zakone in se uresničevati v novih možnostih, saj ni namen globalne zaščite ta, da reši vsa možna vprašanja. Tak temelj obstaja v Aosti, predvsem pa na Južnem Tirolskem, obljubljen pa je bil tudi Slovincem (dežela s posebnim statutom itd.). Od-

rekanje upravičenosti globalne zaščite, češ da je to zapiranje, ki je tuje ureditvi, potiska našo manjšino v drugorazredni položaj. Demokratični razvoj in sprotno izkoriščanje možnosti bosta težko prinesla Slovincem zaščito, kot je tako izdelano predvidena za Južne Tirolce. Tudi bi nihče ne mogel danes očitati Slovincem nestrnjenosti, ko bi bilo v preteklih letih prepovedano načrtno spreminjanje narodnostnega razmerja v slovenskih krajih.

V razpravi je originalna Bartolejeva teza, da je londonskemu memorandumu priloženi posebni statut, o naravi katerega dolgo razpravlja, dejansko ustavna konvencija, to je tihi dogovor med ustavnimi organi, da se v odnosu do slovenske manjšine ravna po določilih posebnega statuta. O tem bi se morali izreči strokovnjaki, na vsak način ima taka konvencija več šibkih točk.

Do določenega premika je prišlo pri tem avtorju v članku, ki je izšel v zadnji številki revije Trieste (št. 102, oktober 1976, str. 10-11). Po podpisu osimskega sporazuma in po dogodkih v zvezi z uporabo slovenščine v izvoljenih svetih, ko je večina zahtevala državni zakon, ki naj dovoljuje slovenščino, se je namreč pokazalo, da se lahko imata trenutno 6. člen ustave in 3. člen posebnega statuta naše dežele za preveč splošna, zato je potreben državni zaščitni zakon, ki naj odpravi nejasnosti. Pri tem misli avtor na vprašanje jezika, vendar ima lahko stvar širšo veljavo. Bartolejev model bi mogel namreč delovati le v precej boljših razmerah, ko bi bil minimum manjšinskih pravic izven debate.

(se nadaljuje)

LJUBKA ŠORLI

Teče Soča

*Teče bistra Soča po dolini
mimo gričev, cest, naselij, Krna,
zvonko poje ko piščal srebrna,
sonce pozibava na gladini.*

*Med bregova dva in prod ujeta
resnim je gorjanom družba draga;
rodni dom ljubiti jim pomaga,
čase vse med njimi vez je sveta.*

*Nad Tolminom in vasmi okoli
Mengorska Marija zvesto čuje.
K njej Tolminska že stoletja moli.*

*In Marija v srcu se raduje.
Ljudstvo teh dolin ji je po volji:
v izročila dedov še veruje.*

Uspeh slovenskega umetnika v Verdiju

Krstna izvedba Merkùjevega Kačjega pastirja

Čeprav ni v navadi, da bi Mladika ocenjevala operne predstave, tokrat ne more mimo dogodka, ki je v našem kulturnem življenju nevsakdanji, če ne celo izjemen, saj se ta dogodek časovno vključuje v te poznojesenske dni leta 1976, ko so se ob kdovekateri ugodni konstelaciji »vremena« nad tržaškim nebom toliko zjasnila, da je končno slovenski umetnik lahko enakopravno stopil na deske tržaškega opernega in dramskega gledališča.

Pri Merkùju sicer ne gre za prvi prodor v italijanski glasbeni svet, kjer ima ta skladatelj že dolgo svoj prostor pod soncem. Je pa prvič, da se mu odpro vrata tržaškega Verdija, in to za krst njegovega opernega prvenca. Vsekakor od skladatelja s tolikšno glasbeno kulturo in z dolgoletnim skladateljskim stažem pričakuješ če že ne presenečenja, prav gotovo kultiviranega glasbenega izraza, nekaj inventivnosti, skratka neoporečnega muziciranja. Toda opera je vendarle muzika, ki ni namenjena le ušesu; to je glasba, katere pomembni medij mora vendarle postati oder, skratka tu ne gre brez neke vizualne povednosti. Zato utegne postati operni prvenec komornega skladatelja kdaj tudi neposrečen poskus. Najmanj, kar se utegne zgoditi je to, da boš poslušal kantato ob vzporednem spektaklu na odru.

Da je Merkù s svojo pravljíčno opero v dveh dejanjih uspel in požel vrsto ugodnih kritik v italijanskem kulturnem prostoru, gre v prvi vrsti zasluga trem enakovrednim soustvarjalcem opere, brez katerih bi opera najbrž pokazala nekaj prej omenjenih hib. To je najprej libreto Svetlane Makarovičeve, eksplozija zdaj sanjske zdaj pošastne fantazije, magija, ki morda niti ni bila do konca izkoriščena, vsaj njena lirična komponenta ne! Povsod, kjer libreto prerase v pravo demonijo s primesjo tragičnega, so se

scenarist, režiser, libretistka in skladatelj ujeli na neki izjemni ravni in Kačji pastir je postal nepozabno umetniško doživetje. Drugod je bilo občutiti osnovno doživljajsko skladanje zlasti med pesnico in skladateljem, dasiravno je v prvi več magije, več žensko intuitivnega, v Merkùjevi glasbi pa več trpljenjskega, več, bi rekli, čustvene in intelektualne razvidnosti. V glavnem pa je le šlo za sinhronizirano soustvarjanje obeh. Posebno vlogo ima pri uspehu opere, pri njenem čaru, brez dvoma njen tretji (v odrskem smislu celo prvi) čarovnik: scenarist Klavdij Palčič. Najbrž ni imel nikoli toliko prilike, da do takšne mere sprosti svojo ustvarjalno domišljijo, saj mu je libreto ponujal najbrž celo več, kakor je bilo mogoče potem na odru tehnično izvesti. Že to, kar smo videli, od svetlobnih učinkov do tega, kako je podoživel magični svet libreta, kako je oživel oder z neizčrpnimi domisleki svoje domišljije, je bilo gledalcu predstave zares čudovito umetniško doživetje z lastnimi razsežnostmi. Edini pomislek ob tej igri v igri je ta, da je Palčič premočna umetniška osebnost, zato je kdaj pa kdaj tako obvladal oder s

čarom svojih podob in tako suvereno obljubil sceno, da je poslušalec pozabil na muziko in se prepustil njemu. Režiser Pressburger se zdi, da je prav tako v tem iskanju ravnovesja med vsemi tremi akterji predstave nekoliko podlegel Palčiču na račun Merkùja. Vsekakor pa ni lahko režiserju uravnovešati treh enakovrednih si umetnikov v harmonično celoto. In če je opera uspela, je vsekakor za ta uspeh najbrž v prvi vrsti zaslužen odlični, zavzeti in domiselni (predvsem pa pogumni) Pressburger. Ob tem razmišljanju smo opustili ocenjevanje izvajalcev, dirigenta, orkestra, pevcev, saj to ni bil naš namen. Tudi nismo posebej ocenjevali Merkùjeve skladateljske veščine in iskali raznih »izmov« v partituri; niti nismo tehtali, ali se je bolje znašel v ljudskem melosu ali v modernem ekspresionističnem izrazu. Dovolj je, če mu od srca čestitamo, da je v svojem iskrenem iskanju uspel. Posebej še zato, ker je tako potrdil našo slovensko prisotnost v tržaškem (tudi italijanskem) kulturnem prostoru enkrat tudi slovenski glasbenik.

ZORA TAVČAR

*Repentabor
v snegu*

Anketa o radiu Trst A

Mislim, da se že dolga leta niso Slovenci tostran pa tudi onstran meje tako živo zavedli svoje navezanosti na slovensko radijsko postajo kot prav ob nedavnih spremembah. To, kar so sprejemali dolga leta pasivno in kot samo ob sebi umevno, se je naenkrat spremenilo. Ljudje so te spremembe občutili, kot da se jim majejo tla pod nogami. Že od 4. oktobra naprej ni bolj priljubljenega argumenta za debato kot komentiranje in kritiziranje teh novosti, zakaj logično je, da so naše poslušalce zbudile predvsem negativne strani reforme. In prav v tem je tudi uspeh teh sprememb: da so namreč našega poslušalca zbudile iz pasivnosti in otopenosti, da je postal zainteresiran za usodo postaje Trst A. Tudi v naši reviji smo želeli zbrati nekaj sodb o novostih v oddajanju slovenske radijske postaje. Obrnili smo se na poslušalce iz različnih krajev, različnih starosti in različnih poklicev. Njihove sodbe so zanimive, ker neposredno in živo izražajo skrb, da bi po reformi radijskih oddaj ne imeli od slovenskega radia manj kot pred njo.

Vprašanja, ki smo jih postavili, so bila sledeča:

1. KATERE SPREMEMBE V ODDAJAH RADIA TRST A SO VAS NEPRIJETNO PRIZADELE?
2. KATERE NOVOSTI V SPOREDIH PA UGODNO OCENUJETE?
3. BI NAM LAHKO POVEDALI NA KRATKO SVOJE MNENJE O POROČILIH, KULTURNIH IN AKTUALNIH ODDAJAH, O GLASBENIH ODDAJAH, O IGRANEM SPOREDU?
4. SE VAM ZDI DELITEV SPOREDOV NA TRI PASOVE (DOM IN IZROČILO, ZA MLADE IN DELO IN KULTURA) UMESTNA IN PRAVILNA?
5. POSLUŠATE NA SPLOŠNO VEČ ALI MANJ SLOVENSKO RADIJSKO POSTAJA PO UVEDBI REFORME?

MILKO CIBIC - Prosek - kmetovalec

1. Najbolj me je prizadela prezgodnja ukinitve večernega radijskega sporeda. Pri tej reformi čutim pravo pomanjkanje večernih radijskih iger. Vendar bi lahko vsaj oddajali neprekinjen glasbeni spored (klasično glasbo), med tem sporedom pa bi še enkrat prebrali najvažnejše novice.

2. Ugodno bi ocenil le malo novosti, kajti navajen sem bil prejšnjega radijskega sporeda in se novemu nisem še privadil, da bi ga lahko v celoti pozitivno ocenil. Vendar se mi zdi pozitivno to, da so glasbene oddaje privlačnejše, kajti pripravitelji predstavijo posamezne plošče; poleg tega pa ugodno ocenjujem to, da se popoldanski program odvija nepretrgoma.

3. Poročila se mi zdijo boljša predvsem zato, ker pri njih sodeluje več oseb in so zato obsežnejša (npr. ob 19. uri).

V sporedu kulturnih in aktualnih oddaj je zanimiva, čeprav kratka, oddaja »Iz kulturne beležnice«; za po-

prečnega poslušalca pa je zadovoljiva tudi oddaja o informaciji slovenskih časopisov, ali pa oddaja iz slovenske književnosti (vendar ta oddaja je navadno v jutranjih urah, zato jo poslušam le redkokdaj); nekoliko preveč pa se mi zdijo glasbene kritike; slednje bi morale biti bolj poglobljene.

Pri glasbenih oddajah pa je nedvomno preveč moderne glasbe (mogoče me to moti, ker spadam v starejšo generacijo) in tudi niso vse oddaje na najboljši višini.

Ukinitve večernega radijskega sporeda pa najbolj občutim prav pri radijskih igrah, kajti te sem prej stalno poslušal, ker so bile vedno dobro pripravljene (lep jezik, jasna in čista izgovarjava, izbrane igre). Prenos teh iger na popoldanski spored me je zelo prizadel, kajti človek ob tistem času ne more biti vedno doma ob radijskem sprejemniku.

4. Delitev sporeda na tri pasove sam ne vem, kako bi ocenil, kajti jutranji spored poslušam le redkokdaj; mogoče bi bilo primernejše, če bi nekatere oddaje iz jutranjega sporeda (npr. že omenjeno oddajo iz slov. književnosti) prenesli na večerni spored.

5. Po uvedbi reforme nedvomno poslušam manj radijski program, kajti prej sem vsak večer slonel ob radijskem sprejemniku do zadnjih poročil.

JOŽICA LEGIŠA Breclj - Devin - gospodinja

1. Vsekakor se mi zdi, da se večerne oddaje končajo prezgodaj.

3. Poročila so, vsaj nekatera, v neprimernih urah. Kdo jih na primer posluša ob 10. uri? Solarji in študentje se vračajo domov po 13. uri. Ali je Glasba po željah namenjena samo gospodinjam in starejšim ljudem, ki so ob 12. uri doma?

Ob nedeljah popoldne ni skoro kaj poslušati. Poročila so prezgodaj, prav tako Glasba po željah. Za tiste, ki jih šport ne zanima, je Športno popoldne nadvse dolgočasno. Mislim, da ni toliko športnih ljubiteljev, da je tej oddaji namenjeno celo nedeljsko popoldne. Ob nedeljah pogrešam predvsem oddajo »Kdo, kdaj, zakaj«, »Nedeljski vestnik« (novice, zbrane z vsega sveta, ki so bile na sporedu po poročilih ob 14.15) ter večerno oddajo »Pratika, slovenske viže in popevke«.

5. Kdor dela od 8.30 do 12.30 in od 16. do 19.30 je po uvedbi te reforme zelo prikrajšan glede poslušanja poročil in drugih oddaj, zato na splošno poslušamo manj slovensko radijsko postajo.

BORIS ARTAČ - Opčine - študent V. I. realne gimn.

1. Predvsem me je prizadel prezgodnji konec oddaj, odprava zadnjih poročil, posebno ker po koncu radijskega programa ni ustreznega televizijskega programa v slovenščini.

2. Ugodno pa ocenjujem non stop oddajanje, krajša, toda pogostejša poročila ter na novo zamišljeno oddajo za mlade.

3. Prav je, da so poročila krajša in jedrnata, današnji človek potrebuje namreč čimbolj pregleden prikaz dogodkov v svetu. Na tak način se poda poslušalcu ob-jektivna slika brez subjektivnih sodb.

Tudi kulturne oddaje morajo biti ustrezno pripravljene, upoštevajo naj po možnosti zanimanje poprečnega poslušalca, ki mu je do tega, da bi bil informiran o vsem. Če je kvantiteta informacij velika, jih lahko več absorbira tudi poslušalec, ki slabše asimilira.

Glasbene oddaje naj bodo prirejene za različne oku-se: od ktičkov za resno glasbo (kot primer naj ome-nim Garlândischen Kundfunk: Der Musikalische Salon) pa do pop glasbe, itd.

5. Če sedaj poslušam malo več slovensko radijsko postajo, je to bolj iz zanimanja za novosti.

MARIJA ČEŠCUT - Gorica - profesorica

1. Prizadelo me je precej stvari: predvsem seveda prezgodnji zaključek oddaj (takrat se večina poslušal-cev šele vrača z dela!), premik oddaje Vera in naš čas (verniki — in njemu je oddaja namenjena — je takrat pri maši!) in Glasbe po željah (kateri slavljeneec pa lah-ko posluša voščilo ob tisti uri?), nemogoči urniki poročil (zdi se, kot bi nalašč izbirali zanje tak čas, da jih bo poslušalo čim manj ljudi), preveč glasbenih oddaj in pre-malo govornega sporeda (glasbo — in morda še bolj izbrano — lahko poslušamo tudi na drugih postajah; važen je govorni spored), splošna poplitvitev sporedov (prijetno kramljanje po zgledu italijanskih postaj je mor-da primerno od časa do časa, ne pa skoraj cel dan).

2. Pozitivno se mi zdi, da se je krog sodelavcev raz-širil. Zanimive so razne okrogle mize, intervjuji. Prijetna novost je tudi roman v nadaljevanjih.

3. Poročila so po reformi bolj razgibana, vendar jih na žalost malokrat morem poslušati. Kulturne oddaje Umetnost, književnost in prireditve, ki je bila ena naj-zanimivejših, iz res nerazumljivih razlogov ni več. No-vost so glasbene oddaje, ki jih pripravljajo in vodijo zu-nanji sodelavci. Samo po sebi je to dobro. Toda ker je takih oddaj preveč in ker nekateri kondukerji nimajo kulture govora in so zato slabo razumljivi, ali pa nimajo kaj povedati, polagoma naveličajo. Igranega sporeda je premalo, preveč je ponovitev.

4. Delitev sporedov na tri pasove se mi zdi nedemo-kratična, da ne rečem kaj hujšega. Predvsem čas od 13. do 14. ure bi moral biti namenjen vsem poslušalcem: sem bi sodila glavna opoldanska poročila, verjetno Glas-ba po željah, ki zadovolji večji krog poslušalcev kot mla-dinska oddaja, predvsem pa je ob drugačni uri večina slavljencev ne more poslušati. Mladinsko oddajo pa bi morali pomakniti v poznejši čas.

5. Poslušam manj in to precej manj. Zdi se mi, da je vodstvo RAla želelo z reformo razširiti krog poslušalcev in jih z nepretrganim oddajanjem še bolj pritegniti. Ven-dar je vprašljivo, če je vodstvo to doseglo. Zdi se mi, da večerni čas ni najmanj poslušan, danes si namreč malokdo lahko privošči luksuz poslušati radio predvsem v jutranjih urah. Še gospodinje, katerim je pas name-njen, morajo po nakupih. To sem opazila iz lastnih iz-kušenj in iz pogovorov s prijatelji, kolegi, dijaki, sorod-niki in znanci.

ROZETA OZBIČ - Trst - gospodinja

1. Omenila bi, kar je glavno, nerazumljivo in nespre-jemljivo: prekinitev oddaj ob 19.30. Dan se zame prav gotovo ne konča ob tistem času in isto velja za delavce, študente in uradnike, ki so programom prisluhnili pre-dvsem v večernih urah.

2. Všeč mi je veliko novih, na različne teme ubra-nih oddaj ter vključitev mladih, novih sodelavcev. Pri-pomnila pa bi, naj jih nekaj pridno posluša oddajo Mire Sardočeve, preden pristopijo k mikrofону. Radio nam namreč služi za izpopolnitev besednega zaklada ter da se naučimo pravilnega izražanja, ne pa obratno.

3. O poročilih bi rekla, da so veliko pestrejša in po-polnejša, zato je res škoda, da so na programu ob u-rah, ko jim lahko sledimo samo gospodinje, razen tistim v oddaji ob 7. uri zjutraj.

Pri kulturnih in aktualnih oddajah me je razveselilo predvsem to, da niso ukinili nekaterih oddaj, ki so bile že prej na sporedu. Všeč so mi tudi na novo uvedene oddaje, podane z novimi metodami in prijemi, tako da so bolj razgibane in zanimivejše. Tega pa ne morem trditi za glasbeni spored. Zdi se, da je res težko dobiti ravnesje v tem sporedu: pred reformo je bilo na pre-tek narodnozabavne glasbe z vedno istimi ansambli in posnetki, zdaj pa je preveč moderne glasbe, ki nam jo predvajajo v neskončnih sporedih, skoraj brez govorne-rih intermezzov.

V igranem sporedu mi je predvsem všeč dramatizi-rana oddaja Ženski liki v svetovnem romanu. Že s tem da predstavijo delo in pisateljevo biografijo, take odda-je spodbujajo poslušalca k izbiri, nakupu in branju neke knjige, kar se mi zdi zelo pozitivno.

4. Razdelitev na pasove mi je všeč, ker tako laže iz-biraš program. Seveda, če si doma! Zadnjega dela na primer, ki je — po mojem — najvažnejši, zaposleni po-slušalci sploh ne slišijo, saj se ob zaključku oddaj še niso vrnili domov.

5. Po reformi poslušam radio približno enako kot prej.

GLAVKO PETAROS - Boršt - uradnik

1. Spremembe na Radiu Trst A, ki so me najbolj ne-prijetno prizadele so: konec oddaj ob 19.30; dejstvo, da so nekompetentnim oz. neveščim ljudem zaupali mikro-fon in to za cele ure, premaknitev oddaje »Vera in naš čas« in »Glasbe po željah«.

2. Ugodno ocenjujem dejstvo, da so oddaje nepre-kinjene, da je več poročil in več domačih novic v po-ročilih.

3. Poročila naj bi še globlje posegala v domačo stvarnost in posvečala večjo pozornost domačim dogod-kom in domači stvarnosti tako na kulturnem kakor na gospodarskem in drugih področjih. Iz poročil naj bi velo domače življenje in delo. Vsak kulturni dogodek naj bi imel odmev v oddajah, ki se s tem ukvarjajo, ne da so samo poročila o raznih slikarskih razstavah. Glasbene oddaje bi morale posvečati več pozornosti domači glas-beni ustvarjalnosti. Predvsem zborovsko petje bi mo-ralo imeti večjo težo pri oddajah. Vsak zbor, ki redno deluje, bi moral čutiti potrebo in dolžnost, da vsaj en-krat v letu registrira svoj repertoar na radiu TS A. Za

to bi morala priti pobuda s strani radia samega. Registirati bi morali prosvetno petje pa tudi cerkveno glasbo, ki bi jo potem predvajali v verskih oddajah pa tudi v dneh, kakor je veliki teden, Vsi sveti itd.

Glasbene oddaje, ki naj bi bile posvečene domači glasbeni dejavnosti, bi morale poleg golega predvajanja, kakor se to sedaj sporadično dogaja, vsebovati kramljanje o predvajani skladbi, avtorju, njegovem času in sodobnikih kakor tudi o zboru in njegovem vodji. Sploh bi morala dajati glasbena oddaja pomoč, pobudo in oporo zborovski glasbi v naših krajih.

4. Za enkrat še nisem začutil delitve oddaj na različne pasove. So pač nekatere oddaje posvečene določenim argumentom. Moti, da so nekatere oddaje naslovljene »Za poslušalke«. Oddaje naj bi bile namenjene vsem; razdeljene naj bi bile po argumentih in ne ločene po spolu poslušalcev. Prav tako se mi ne zdi umestno govoriti o oddajah »za mlade«.

5. Po uvedbi celodnevne sporeda s koncem oddaj ob 19.30 poslušam radio na splošno manj. Zvečer na primer ne morem več poslušati večernih poročil in petkove oddaje o gospodarstvu in delu.

Pripomnil bi še, da so določene sigle preveč hrupne in neprijetne (Glasba po željah).

RUDI KOŠUTA - Trst - delavec

1. Delavcem reforma ni bila prav nič naklonjena: zgodnji zaključek oddaj nas je prikrajšal za poslušanje radia ob večernih urah — predvsem poročil ob 20.15. Sploh me je neprijetno prizadel urnik in razdelitev poročil v mednarodna in samo deželna. Vedno sem poslušal poročila tako ob 13.15 kot ob 14.15. Zdaj pa poročili ob 12.45 ne slišim, ker se vrnem domov kasneje, ona ob 14. uri pa so kratka in omejena na deželne novice, tako da moram poslušati italijanska televizijska poročila ob tistem času.

2. Od redkih oddaj, ki jih lahko poslušam, se mi zdi živa in zanimiva oddaja Ljudje pred mikrofonom.

5. Radio poslušam seveda zdaj dosti manj.

ADA ŠKABAR - Opčine - gospodinja

1. Prva sprememba, ki me je zelo neprijetno prizadela, je zgrešena ura za oddajo »Glasba po željah«.

2. V novostih ne vidim nobenih ugodnih sprememb.

3. Moje mnenje o poročilih je, da so preveč pogosta. V glasbenih oddajah je preveč italijanskih plošč. Plošča ob zaključku oddaj se mi zdi zelo neprimerna za radio Trst A.

Kje so vse naše lepe slovenske igre, ki smo jih z veseljem in z ročnim delom v rokah tako radi poslušali?!

5. Po reformi poslušam na žalost veliko manj slovensko radijsko postajo, ker je zvečer slovenski program tako zgodaj končan. Ko bi se dalo podaljšati oddaje vsaj do 21. ure!

ALEŠ BRECELJ - Devin - študent geologije

1. Moram priznati, da radia Trsta A nisem redno poslušal, ne pred reformo, ne po njej. Kvečjemu sem poslušal opoldanska, popoldanska in večerna poročila ter

nekatero nedeljske oddaje, če sem bil doma seveda. Za poročila bi bilo po mojem mnenju koristno, če bi se vrstila po točno določenih intervalih, zlasti opoldanska. Zelo pogrešam poročila zvečer ob 20.15. Zdi se mi potrebno, da bi oddaje zvečer podaljšali, vsaj za uro.

2. Vsekakor se mi zdi pozitivno, da oddaja radio ne pretrgoma cel dan.

3. O vsebini oddaj nisem poklican, da bi dajal sodbe.

Preden govorimo o razporeditvi oddaj, bi bilo dobro seznaniti se podrobneje s položajem, v katerem delujejo sodelavci (časnikarji, itd.) radia Trst A. Tu mislim na članek Slavka Rebule v Novem listu z dne 28. oktobra 1976, v katerem je nanizanih nekaj misli, pri katerih je dobro, da se zamislimo.

FRANKO VOLPI - Trst - trgovec

1. Slovenci nismo sami penzionisti, ki lahko poslušajo radio čez dan, ampak delovni ljudje, ki ob 19.30 pridejo šele domov in bi šele takrat lahko poslušali radio. Če bi imeli na razpolago slovensko televizijo, bi bilo morda bolje, čeprav televizijskega sprejemnika nimajo in nikoli ne bodo imeli vsi.

2. Vseh izboljšav ne morem oceniti, saj jim ne morem slediti, ker takrat delam. Slišal sem za nove oddaje, ki bi jih tudi rad poslušal, vendar so ob takem času, ko sem žal zdoma.

3. Pri poročilih bi želel predvsem novice o slovenskem življu tako v Italiji kot v Sloveniji.

5. Slovensko radijsko postajo poslušam zdaj seveda manj.

MARIJA HOLLSTEIN - Opčine - gospodinja

1. Predvsem me je razžalostil in razjezil tako rani zaključek oddaj. Prav tako me je prizadela samovoljna sprememba urnika oddaje Vera in naš čas. Nikakor ne morem biti zadovoljna s programi nedeljskega popoldneva: neljubitelj športa nimamo kaj poslušati. Predvsem mi je žal, da ob nedeljah ni več oddaje Pratika, slovenske viže in popevke, ki je bila prej na sporedu ob nedeljah zvečer.

2. Po mojem mnenju ni pozitivnih novosti, ki bi odtehtale vse negativne spremembe.

3. Motijo me urniki poročil. Prav tako me moti, da nekateri časnikarji uporabljajo toliko tujk, izpeljanih iz italijanščine, za katere imamo svoje izraze. Glasbene oddaje me ne zadovoljijo: preveč je divje glasbe za mlađe, premalo pa srednje zahtevne glasbe (valčkov, operet, godb...) Lepih iger (seveda ne nerazumljivih in modernih) je dosti premalo.

4. Tudi delitev na tri pasove meni ne ustreza. Zjutraj imam namreč polne roke dela v hiši in na vrtu, tako da radia ne poslušam zbrano, tudi če je odprt. Po kosilu pa je na sporedu oddaja za mlade z moderno glasbo — vmes je samo nekaj minut za kulturno oddajo. Menda ni treba posebej povedati, da mi moderna glasba ni všeč. Pa tudi mladino bi morala zanimati še kakšna druga vrsta glasbe, ne samo popevke.

5. Pred reformo sem poslušala radio predvsem ob večernih urah, ker nimam televizije, zato poslušam na žalost slovensko radijsko postajo dosti manj.

1. Jaz sem delavec. Vse popoldne nosim vreče na hrbtu. Vrnem se domov malo pred osmo in avtomatično odprem radio. Bog se usmili, zakaj zdaj niti zvečer ne morem več slišati ne slovenske besede ne slovenske pesmi! Nestrpno čakam nedelje, ko sem ves dan doma in lahko poslušam vse lepe oddaje. Hvala Bogu, da vsaj otroške igre in športne oddaje niste opravili!

2. Všeč mi je, da nastopa toliko ljudi. V kratkem času, ko lahko poslušam, sem slišal govoriti ljudi, ki jih poznam le po imenu. Zdaj pa sem ponosen, da imamo v Trstu toliko inteligence.

3. Lepo vas prosim, ali ne bi mogli dati ob osmih še enkrat poročil in ponoviti vsaj kako igro Radijskega odra?

5. Prej sem poslušal radio, kadarkoli sem bil doma, zdaj le urico ali še manj opoldne in ob nedeljah.

NIKO KLANJSČEK - Gorica - študent

1. Najbolj me je razočarala prekinitve oddaj ob 19.30. Druga neprimerna sprememba je prevelik prostor odmerjen oddajam lahke glasbe, ki so precej znižale kvaliteto radijskih oddaj in zaradi katerih smo ostali prikrašani za druge važne sporede. Upam, da se bo to popravilo.

Neprijetno me je tudi prizadela odprava nekaterih oddaj (npr. Umetnost, književnost in prireditve).

Po reformi sem pričakoval, da bodo dobili več prostora ljudje, ki živijo izven Tržaške in kraji kot Benečija, Kanalska dolina, Režija, Goriška in sploh kraji, kjer so Slovenci v zamejstvu zastopani. Priložnosti za to so precejšnje: posnetki pevskih zborov, intervjuji z raznimi predstavniki, prispevki najrazličnejše vsebine ljudi, ki v teh krajih živijo ali delujejo, vodstvo kake mladinske oddaje itd. Poleg vsega tega pogrešam oddaje znanstvene vsebine.

2. Pozitivna se mi zdi predvsem vključitev mladih, pa tudi neprekinjeno oddajanje. Poleg tega so poročila boljša in zanimivejša zaradi intervjujev. Tudi napovedovanje je bolj sproščeno in ni anonimno kot prej.

3. Poročila se mi zdijo boljša bodisi glede novic kot podajanja. Poleg tega se primerno poudarjajo krajevne razmere.

Kulturne oddaje se mi zdijo kvalitetno slabše.

Opažam premalo aktualnih oddaj (predlog bi lahko bile diskusije o političnih in socialnih problemih).

Glasbenih oddaj je preveč z ozirom na celoten čas sporedov. Premalo je vsekakor slovenske narodne glasbe. Glasbene oddaje naj bi se po mojem omejile v glavnem na jutranji čas, ko je poslušalcev manj.

4. Delitev na tri pasove se mi ne zdi idealna, saj poslušalec navadno utegne poslušati radio le v določenem času dneva in je zato prikrašan za oddaje drugačne vsebine.

5. Jasno, da zaenkrat poslušam slovenski radio bolj kot prej, ker me zanima, kaj se je spremenilo s to reformo. Vendar ne morem zagotoviti, da ga bom tudi kasneje poslušal, če ne bo kaj zanimivega poslušati.

Nocoj V neblaženi tujini Zvezdice sloné

I.

Nocoj, v neblaženi tujini,
je blaženo lepó.
Spomini cingljajo.
Kakó je nekoč snežilo!

Ob palmah zvezdice slonijo.
Za samčast morski breg
blestijo smehljaje —
kot sneg, ki zaspal je v vejah.

Bo molk še dolgo potrkaval
na trpka okna hiš?
Spoznavanju sreče
še tiše šume valovi.

Oblaki jadrajo spokojno
v daljavi skriti svit.
Nocoj jih ne prosim:
»Vzemite s seboj tujino!«

II.

O, Jezus, čisto drobnega Te gledam
in ni me strah, nocoj me nič ni strah.
Beseda Bog je zdaj še drobno Dete
v rokah Marijinih in v Jožefovem plašču.

O, Jezus, nebogljenega Te gledam
in ni me sram, nocoj me nič ni sram,
da beda moja tiho k nebu veka
in sam ne morem najti prs za belo milost.

O, Jezus, v bol zavitega Te gledam
in vsaka naša bol nocoj žari
sosedu Srcu Božjemu med nami —
v noči verigi, tja do dna, ob krhki ladji.

III.

Ob palmah zvezdice slone —
verjemi mi —
smehljaje.
In vetra vzdih je skoraj nežen dih,
ko maje bambus
za stih na stih za Sveto noč
za vračanje valov.

Morda stražar kitajskih baterij
ozre se vanje.
Morda v sibirski luki zledenijo
v sanj ekran
in Marijo, spečo z Jezuškom,
poljubi Jožef
sam.

KONCERT KOMORNEGA ZBORA RTV LJUBLJANA - ENKRATNO DOŽIVETJE

V začetku decembra je gostoval v Kulturnem domu — kot gost Glasbene Matice v Trstu — eden najboljših mešanih zborov Slovenije. Za koncert zbora, ki je požel že vrsto nagrad in priznanj po Evropi in doma (zlasti za poutsvarjanje sodobne glasbe), je vladalo precejšnje zanimanje. Dirigent Marko Munih je iz glasovno nedvomno uglašenege pevskega ansambla, v katerem je tako rekoč vsak pevec solist, izvalil tako rekoč vse, kar je hotel. Intonacijsko in interpretativno zelo zahtevni program povečini modernih avtorjev je zbor odpel tehnično dovršeno, kultivirano; ta izbrušenost je celo včasih učinkovala nekoliko hladno, zlasti v prvem delu Srebotnjakovega Morenda in delno pri L.M. Škerjancu. Oče naš Hlapca Jerneja je bil ob taki pevski tehniki pravi biser, tako po interpretaciji kot po zlitosti in vpetosti glasov. Ukmarjeve Vaške klepetulje kot skladba najbrž niso izkoristile vseh možnosti, ki jih ponuja besedilo, zato kljub ritmično zanimivemu stopnjevanju in raznim drugotnim pomagalom le niso vžgale, tudi če jih je imel tokrat v rokah takšen zbor. Jakoba Ježa dokaj moderno zastavljeni skladbi z drznimi učinki ter inventivno glasbeno govorico sta bili zboru bržda ob prvem srečanju trd oreh; tukaj pa sta, ob lahkotnosti, tempu in čustvenim pridihom, ki so spremljali izvajanje, postali nekakšen seizmograf zborove odprtosti za nove razsežnosti v sodobni glasbi. To potrjuje tudi spopad s Srebotnjakovo skladbo na Kosovelove verze o smrti. Skladba, ki je v suvereni izvedbi Komornega zbora RTV navdušila tržaško glasbeno publiko (ki ji je ta vrsta glasbe povsem ali vsaj razmeroma nova), tako da je poleg Ježevih skladb požela najdaljši aplavz. Razpon zvokov od krika do šepeta, od pianissima do fortissima, pa še drugi domiselni učinki delajo to skladbo vsekakor nadvse zanimivo. Če je

vano ujeto Kosovelovo sporočilo, o tem so mnenja deljena (sama sem med tistimi, ki jih je prepričala.

Drugi del koncerta je obsegal Morleyeve madrigale, nekaj znanih Brahmsovih skladb in štiri Bartokove priredbe madžarskih ljudskih. Ta del programa je učinkoval nekoliko obvezno in — bodisi zaradi izbora bodisi zaradi neujetosti s prvim delom, ni ogrel kot prvi, čeprav je bil pevsko na isti višini. Zboru se najbrž prilaga modernejši ton in izrazitejši, sunkovitejši, drznejši izraz. Publiko je ogrel šele dodatek. Bržkone nismo krivični, če rečemo, da vrsta odličnih in šolanih pevcev ni vedno najidealnejši medij za vsakršno skladbo.

Pri modernejših skladbah je glasovni sestav zbora idealen. Pri starejših avtorjih je opaziti manjšo zlitost. Nekoliko kovinski zven blestečih sopranov včasih duši plemenite alte; le kdaj pa kdaj skladbe dajo zaživeti žametnim, toplim in polnim drugim altom. Imenitni so vselej basi, tenorji pa s svojo deško mehko bo nekako ne morejo izstopiti iz gošče, ki jih glasovno preplavlja. Sicer pa ima vsak zbor svoje odlike in svoje hibe, in hiba tega zbora je najbrž — ravno njegova tehnična popolnost, ki ji zato včasih zmanjka topline. (Če sem seveda lahko povsem nepristanska kot dolgoletni član APZ Tone Tomšič in drugih zborov).

ZORA TAVČAR

CANKAR NA ITALIJANSKEM ODRU (Tomizza - Cankar: Idealist — premiera v tržaškem Teatro Stabile)

Cankar kot izziv. Cankar kot sonda. Cankar, brez vserezumevajočega limba Stoletnice. Brez glorie Mučenika neke danes premagane družbene stvarnosti, brez kakle Borca za današnjo družbeno politično stvarnost na Slovenskem. Cankar brez mile publike šentflorjanske. Skratka, Cankar SAM pred italijansko publiko.

Kakšen je ta Cankar?

Iztrgan iz svojega slovenskega humusa. Nič več ožarjen z milino slovenske pokrajine. V njem ne brni več zvon od Svete Trojice. V njem se ne oglašja več skrivnostno žuborenje Močilnika. Tako rekoč Cankar brez tiste *slovenske* komponente, ki je doslej veljala za neločljivo povezano tako z njegovo veličino kot z danes duhovno že odmaknjenim cankarjanstvom. Tako rekoč Cankar brez svojih zmrdljivih brk in svojega neusmiljeno uperjenega prsta v našo gnilobo in zatohlost.

Zdaj je to hvalabogu mittelevropska gniloba in zatohlost! Zdaj je to Dolina šentflorjanska, ki se je raztegnila v dalj in šir prek naših meja. Zdaj nas Ne-Slovenec razpoznava vsepovsod za sinove iste Usode, iste Bede. In v trenutku, ko podpisemo to izhodišče, glej, moramo priznati, da ta razslovenščeni Cankar pravzaprav ni zgubil ničesar na svoji veličini!

Pieteta, s katero je pristopil k njemu Tomizza, bi za to ne bila dovolj, če bi se ji ne pridružilo tako etično kot artistično-estetsko sozvočje dveh ustvarjalcev, uglašanih na isti težkokrvni in bridko zaresni register. In če se še dalje izrazimo z glasbeno govorico: pretehtana in obenem drzna Tomizzova orkestracija je nudila režiserju nešteto soustvarjalnih pobud, tako da je predstava tenkočutno odzivala in vibrirala, se vzpenjala in potišavala ter dajala dovolj možnosti tako za bleščeči solo (župnikova pridiga, Gražar v 2. dej. kot za dramatično silovitost (Corrado Pani kot Kačur v 2. in 3. dej.) pa tudi za utišano ponotranjeno igro (Pani v nekaterih prizorih). Tudi skupinske scene (bodisi tiste z »dna« kot poznejše, romansko uglajene) so bile dovolj posrečene, razen morda preveč zarobljenega plesa. Režiser Macedonio in Tomizza sta v svojem Cankarju podčrtala predvsem njegov Etos, tako da je v žarki luči izstopila Cankarjeva etična čistost, pa tudi njegova ranljivost; zlasti pa izjemni posluh za trpečega človeka in za velike Vrednote. Zato ni čudno, da je predstava

v nekaterih hiph dosegla notranjo nabitost in silo, ki je spominjala na velike Ruse.

Scenograf D'Osmo je poenostavljena prizorišča s srečno roko ravno toliko odmaknil v simbol, da jih je rešil zgodovinske določenosti in jih z novo optiko primaknil bliže sodobnosti ter jih tako aktualiziral.

In končni učinek trinoma režiser - scenograf - pisec lit. predloge? Drama je potekala v dveh vzporednih ravninah: v neki bolj rusko - pred-revolucijski kot pa slovenski *preteklosti* — in v neki nikdar končani *današnjosti*. Prav ta hotena (ali nehotena) dvoreznost, ta večplastni Cankar vendar tokrat brez svoje za nas bistvene, slovenske komponente - duhovne, pokrajinske, družbeno politične in delno idejne) to je tisto, kar tega Tomizzovega Cankarja približuje kateremukoli našemu sodobniku. Zakaj nikoli kot dandanes človek na katerem koli koncu sveta ne kliče iz Kaosa in Teme v neki drugačen svet, kjer bo Pravica. In zato Cankar je in bo še dolgo aktualen!

Zato z lažjim srcem sprejemamo tega resda nekoliko zreduciranega (ali zgoščenega) Cankarja. Zakaj ko so z naše Svetinje zdrgnili patino žlahtno slovenskega, so se izza nje zasvetile velike žalostne oči našega sodobnika in brata. In takšen naj le preroma Polotok!

ZORA TAVČAR

IVAN CANKAR: LA FORZA DELL'IDEALE (Gledališki list ob uprizoritvi Cankarja v »Teatro Stabile«)

Po formatu in opremi zelo prikupna knjižica, ki je ob nenavadnem kulturnem dogodku — uprizoritvi Cankarjevega Martina Kačurja v dramatizaciji Fulvia Tomizze — prerasla že v pravo literarno - znanstveno revijo. Platnico ji poživlja Maksima Gasparija karikatura Cankarja z belo krizantemo v gumbnici. Publikacija prinaša vrsto zanimivih sestavkov, pretežno osrediščenih okoli širše predstavitev Cankarja za italijanski svet, z jedrom, ki prinaša celotno besedilo drame, in z vrsto drobnejših, pa zanimivih člankov in člančičev okrog vloge Stalnega gle-

dališča za Furlanijo - Julijsko krajino in njegovega delovanja. Ne manjka seveda tudi za običajne gledališke liste obveznih strani z nekaj slikami z uprizoritve, s skicami za sceno, s podatki o avtorju dramatizacije in z besedo režiserja, za nas posebej zanimivo. (Manjka nekaj besed o glavnem igralcu in njegov intervju, posebno ker smo ga brali v neki tržaški reviji, pa bi brez dvojne spadal prej v ta Gledališki list!)

O sami dramatizaciji bi ne spregovorili, to je naloga strokovne kritike. Ustavimo pa se ob sestavkih, od katerih so nekateri že pravi eseji, pa jih nekoliko kritično pretrsimo. Posebno še njihovo (neprimereno) razvrstitev. Ni namreč vseeno, kako in od katere strani italijanski gledalec sprejema prvo informacijo o naši kulturi, o rasti in stanju naše literature, preden se sreča s Cankarjem na odru. Vsekakor je tej razvrstitvi botrovalo prepričanje, da ni pomembno, kaj je na začetku, marveč, kdo je med prvimi. Ne glede namreč na tehtnost pa tudi na primernost besedil se seveda najprej zvrstijo ugledna imena naših veljakov. (Josip Tavčar, Martin Jevnikar, Jože Koruza). Zlasti velja to za prvi sestavek. Josip Tavčar predstavi slovensko kulturo na način, ki je za takšno mesto in takšno priliko preoseben, premalo pregleden, romansko lahkoten. Bolj osvežujoč in prikupen bi bil isti zapis, recimo, v sredi med znanstveno zastavljenim, pa vendar tekočim pripovedovanjem univ. prof. Koruze o zgodovini slovenskega gledališča od začetkov do danes ter med poljudno zastavljenim, vendar s slovensko tehtnostjo in smislom za dejstva podkrepljenim Jevnikarjevim sestavkom o Cankarjevem življenju in delu. In kaj naj bi torej prišlo na uvodno mesto? Da se ne bi kdo pohujšal: na prvo mesto bi sodil najbolj bleščeče napisan, znanstveno neoporečen, predvsem pa dokaj moderno zastavljen prikaz Marije Pirjevec. Čeprav je sestavek dokaj skromno naslovljen: Cankar v slovenski zgodovini in slovenski kulturi, vendarle zadiha iz njega nekaj samozavesnega, slovenskega in evropskega obenem. (Vsekakor se Pirjeveva ni zastonj šolala pri mladi generaciji slovenskih znanstvenikov v

Sloveniji). Vsekakor bi Neslovenec laže in bolj sproščeno sprejel prvo informacijo o nas iz tega svežega, modernega zapisa, kakor iz nekoliko raztrganega, intelektualističnega razmišljanja J. Tavčarja, ki tujca najbrž dezorientira. Začetni članek avtorja vse drugače obvezuje. Tudi sestavek prof. Jevnikarja, čeprav urejen in stvaren, bi bil za prvo mesto manj posrečen. Cankarja bi namreč postavil pred bralca brez kakršnegakoli uvoda. Prof. Koruza bi bil na začetku morda pre-

K O N C E R T BOŽIČNIH PESMI

v ŽUPNI CERKVI v Sv. Križu
na PRAZNIK SV. ŠTEFANA,
26. DECEMBRA ob 15.30.

Sodelujejo:

Domači cerkveni pevski zbor
Otroški cerkveni pevski zbor
Rojanski cerkveni pevski zbor

Vabljeni!

težak, zlasti pa (avtorju so odžagali začetni del eseja) bi mu manjkalo uvoda. Torej se vračam k začetni trditvi: najbolj primeren uvod bi bil tisti izpod peresa najmlajše avtorice. Vsakdo bi bil takoj in medias res, sredi naše kulture in sredi Cankarja!

Zanimiv tudi zapis prof. Marije Cendove: Cankar v Trstu; in Žarka Peteana poročilo o dosedanjih priredbah Martina Kačurja, kateremu dodaja tudi nekaj zanimivih osebnih pogledov. Vsekakor pa bi kaj več kot zadnje mesto zaslužila beseda pisatelja Tomizze ob Cankarju! — Omenjene sestavke razgibavajo in dopolnjujejo nekatere podobe, vzete iz znane Gerlančeve publikacije Cankar v besedi in podobi ter prizor iz filma Idealist. Tehtna, lapidarna, kar bleščeča je beseda ravnatelja Stalnega slovenskega gledališča dr. Guida Botterija na zavihu platnice. Odprtost, evropska kretnja, ki utegne razgnati zatohlost in predsodke sredine, kateri je namenjena.

ZORA TAVČAR

Čuk na obelisku

ČUK - Agencija za pomirjenje živcev

Po devinskem zgledu

Raznašalci Primorskega dnevnika, Dela in Unità! Dobimo se na delovni sestanek na pustni torek ob 20. uri v zgornji dvorani MARIJINEGA DOMA v ulici Risortu! Program:

1. duhovna misel
2. marksistična misel
3. pomenek o raznašanju naših listov

Prisostvovali bodo člani uredništva in uprave Primorskega dnevnika.

Primorski dnevnik

Oglas Kulturnega kluba (SKGZ)

Danes, 7. decembra
v Kulturnem klubu

DRUŽABNI VEČER ob prijetnem kramljanju

Prisoten bo tudi poročevalec za Primorski dnevnik in televizijski snemalec od ALPE-ADRIA. Kramljanje je lahko zmerno pluralistično.

Šolniki, posnemajte!

Ko je nedavno neki profesor na Proseku povabil pisatelja Borisa Pahorja, da bi spregovoril njegovim učencem, je neki drug profesor, Aleksander Kriščak, rekel svojemu razredu NE. Iz političnih razlogov, seveda. Slovenski šolniki, ali znate ceniti *revolucionarno* kvaliteto tega NE? Kriščak je rekel ne, čeprav je bil lani tajnik nadpolitičnega SINDIKATA SLOVENSKE ŠOLE, tistega sindikata, za katerega se je Pahor zavzemal po revijah v časih, ko je imel Kriščak še lupino na glavi. Znal je reči ne, čeprav je Pahor napisal petnajst knjig, ko on ni napisal niti petnajst člankov! Znal je reči Ne, čeprav je Pahor do danes član Društva slovenskih pisateljev in PEN-kluba. Šolniki, posnemajte to brez-kompromisno odločnost v obrambi idejne čistosti naše šole!

Nova izjava

Obeta se nova pomembna IZJAVA SKGZ o prosti coni. ČUK je zvedel za njene glavne točke. SKGZ pozdravlja ustanovitev proste cone na KRASU tudi iz naslednjih razlogov:

1. Obogatitev slovenske zgodovine: poleg cone A in B bomo imeli v njej tudi cono P
2. Namesto nobenojezičnosti v grobovju okrog Gropade bomo imeli tam kar slovensko - srbsko - italijansko trojezičnost
3. Srbov za poljska dela ne bo treba loviti kdovekje, ampak bodo na voljo po barakah od Opčin do Drage
4. Nataliteta Krasa bo porasla, ko se v istem predelu naseli tudi italijanski tretji svet
5. V gozdovih okrog proste cone bo mnogo več favne, se pravi šoj, zajcev, jerebic in takega, ker se bodo zatekli tja iz proste cone: pridobitev za novoustanovljeno Društvo slovenskih lovcev!
6. Bodoči slovenski pesniki bodo lahko poleg brinja na Krasu opevali tudi nafto in derivate.

Zaradi vseh teh razlogov in drugih — misli SKGZ predlagati za prosto cono naziv PROSTA INDUSTRIJSKA CONA SREČKA KOSOVELA.

R A Z P I S

1. Revija Mladika razpisuje

V. literarni natečaj

za izvirno še neobjavljeno črtico ali novelo poljubne vsebine, z željo da bi dela odražala življenje, delo in običaje tukajšnjih ljudi in da bi kar najbolj odgovarjala konceptu te družinske revije.

2. Na razpolago so sledeče nagrade:

Prva nagrada: 50.000 lir

Druga nagrada: 30.000 lir.

Tretja nagrada: 20.000 lir.

3. Rokopise je treba poslati v dveh izvodih s priporočeno pošiljko na naslov MLADIKA, ul. Donizetti 3-I, 34133 TRST, do 31. DECEMBRA 1976. Rokopisi morajo biti opremljeni samo z geslom ali šifro. Točni podatki o avtorju in naslov pa naj bodo v posebnem sprememnem pismu, opremljenem z istim geslom ali šifro.

4. Ocenjevalno komisijo sestavljajo: univ. prof. in kritik Martin Jevnikar, odgovorni urednik revije Marij Maver, pisatelj prof. Alojz Rebula, pesnik Albert Miklavc in pesnica Ljubka Šorli - Bratuževa. Mnenje komisije je dokončno.

5. Izid natečaja, ki je odprt vsem, ne glede na bivališče, bo razglašen ob slovenskem kulturnem pra-

Izšla je knjiga pesmi

MILENA MERLAK:

Zimzelene luči

Zbirka z religiozno vsebino je primerna za božično darilo.

Dobite jo na upravi in v slovenskih knjigarnah v Trstu, Gorici in Celovcu.

zniku — Prešernovem dnevu na javni prireditvi in po časopisju ter bo sporočen z osebnim pismom nagrajencem.

Vsi teksti ostanejo v lasti Mladike. Nagrajena dela bodo objavljena v letniku 1977. Objavljena pa bodo lahko tudi druga dela, za katera bo komisija mnenja, da so primerna za objavo.

